

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra občanské výchovy a filosofie

Urbanizační vývoj města Berouna
Development of urbanization city Beroun

Autor bakalářské práce: **Petra Kopecká**

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Michaela Dvořáková**

Rok obhajoby: **2011**

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

Prohlašuji, že odevzdaná elektronická verze bakalářské práce je identická s její tištěnou podobou.

V Rudné dne

.....

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala Ing. Michaele Dvořákové za vedení bakalářské práce a cenné připomínky.

Obsah

Úvod.....	6
1. První obyvatelé Berounska	8
2. Vznik města	9
2.1 Jméno města	9
2.2 Znak města.....	11
2.3 Městské hradby.....	12
3. Beroun od husitských válek do roku 1526.....	14
3.1 Husitské války	14
3.2 Doba pohusitská	15
3.3 Vláda Jagellonců.....	15
4. Nástup Habsburků.....	16
5. Třicetiletá válka a její důsledky	17
5.1 Městské domy.....	18
6. 18. století.....	19
6.1 Beroun s vojáky	20
6.2 Počátky urbanizace	21
7. 19. století.....	25
7.1 Napoleonské války	25
7.2 Beroun v 1. polovině 19. století.....	25
7.2.1 Obyvatelstvo a stavební rozvoj města.....	26
7.3 Industrializace a urbanizace.....	27
7.3.1 Obyvatelstvo.....	27
7.3.2 Berounské továrny.....	27
7.3.3 Zástavba města	29
8. 20. století.....	30
8.1 První světová válka.....	32
8.2 Meziválečné období.....	33
8.3 Druhá světová válka	35
8.3.1 Berounští Židé	36
8.3.2 Konec války.....	37
8.4 Beroun za socialismu.....	38

9. Beroun po roce 1989	41
Závěr.....	44
Seznam použité literatury	46
Seznam obrázků, tabulek a příloh	49
Anotace.....	50
Annotation.....	50
Přílohy	51

Úvod

„Pojem urbanizace bývá používán jak ve správnějším širším společenském smyslu pro označení celého souboru procesů a rozvoje městského způsobu života, tak i v zúženém pojetí pro označení soustředování obyvatel do městských sídel a zejména do velkých měst.“¹

Ve své práci se zaměřím na zmíněné užší pojetí urbanizace, a to konkrétně ve městě Beroun. Urbanizace bývá často spojována s obdobím průmyslové revoluce, čili s 18. a 19. stoletím, proto se budu orientovat zejména na tuto etapu a následující 20. století. Pro lepší pochopení je ovšem vhodné dotknout se i předchozího vývoje města. V první části se tedy zmiňuji o prvních obyvatelích na Berounsku, vzniku města, o tom, jak ho ovlivnily husitské války, stavovské povstání a vláda Jagellonců a nastupujících Habsburků.

Cílem mé práce je analyzovat postup osidlování, hledat souvislosti mezi jednotlivými fázemi procesu osidlování a různými podobami města v jeho vývoji a hledat stopy hospodářských, politických a správních procesů v současném vzhledu města.

Práce by mohla být využita jako pomůcka ve školách pro výuku regionálních témat. Žáci a studenti na ní mohou lépe pochopit důsledky a dopady politických událostí a na konkrétních příkladech mohou snadněji porozumět hospodářským změnám. Myslím, že by tato studie mohla být zajímavá i pro berounské obyvatele, protože o Berounu sice vyšlo už mnoho publikací, ale dosud žádná se nezabývala pouze jeho populací. Publikovaná díla jsou většinou kompletním historickým průřezem nebo naopak jen výběrem zajímavostí. Z tohoto důvodu je tato bakalářská práce jedinečná. Je sice založena na dějinných událostech, ale ty slouží jako opěra pro zachycení průběhu urbanizace.

Beroun je královské město ležící ve Středočeském kraji jihozápadně od Prahy. Leží tak na důležité spojnici hlavního města s Plzní. „Neznámý lokátor, což byl skutečný profesionální zakladatel, je umístil na mírně svažitém terénu, vymezeném poměrně výraznou Městskou horou a soutokem řek Berounky a Litavky.“² Město se nachází ve světoznámé geologické oblasti zvané Barrandien³,

---

¹ HRŮZA, Jiří: *Slovník soudobého urbanismu*. Praha: Odeon, 1977, s. 267.

² GARKISCH, Miloš, HOLEČKOVÁ, Marie: *Ve znamení berounského medvěda*. Beroun: Nakladatelství MH, 2001, s. 15.

³ Pozn.: podle francouzského vědce Joachima Barranda, který zde prováděl výzkumy

kteřá je významná díky bohatým nalezištím zkamenělin. Tyto nálezy pocházejí zejména z prvohor, jejichž jeden stupeň nese regionální název beroun.

Umístění města do této oblasti bylo velmi strategické. Klady určitě převyšují zápory polohy. Ač je nevýhodou, že městu hrozí časté záplavy, krajina je zde díky protékajícím řekám příznivá pro zemědělství. Okolní vrchy sice nejsou příliš vysoké, ale byla zde bohatá naleziště železné rudy, stříbra, zlata. Dále se přímo ve městě těžil vápenec, kámen, mramor, cihlářská a keramická hlína. Důležitá byla také těžba dřeva, a to zejména pro rozvoj železářství. Jelikož město nebylo založeno na zeleném drnu, vedly tudy staré obchodní stezky, proto se zde rozvíjel i obchod.

1. První obyvatelé Berounska

„První stopy přítomnosti člověka v berounské kotlině byly zachyceny při stavbě dálnice v poloze Suchá louka a jsou datovány do doby před více než 1,7 miliony lety. Také prostor kolem soutoku Berounky a Litavky je téměř nepřetržitě osídlen od mladší doby kamenné, tj. déle než 7 000 let.“⁴

Historické centrum Berouna zřejmě nebylo původně osídleno, protože zde nebyly objeveny žádné nálezy. V blízkém okolí se jich ale našlo mnoho, a to ze všech období pravěku. Nepřetržité osídlení bylo prokázáno v dnešní berounské čtvrti Závodí (až ve 13. století došlo k přesunu obyvatel na Plzeňské předměstí).

Největším historickým objevem je keltské oppidum ve Stradonicích, které patří k nejznámějším v Čechách. Pochází z 2. století př. n. l. a při archeologických výzkumech zde bylo nalezeno více než sto tisíc nejrůznějších předmětů laténské kultury⁵.

Obrázek 1: Oppidum Stradonice

Zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Oppidum_Stradonice> [2011-02-20]

Po keltském kmeni Bójů přišly na Berounsko germánské kmeny, o čemž svědčí četná naleziště hrobů a sídlišť. Co však není jisté, zda zde žili nejstarší Slované. Nálezy jsou v této oblasti jen ojedinělé a jedná se vždy jen o menší předměty.

⁴ GARKISCH, Miloš, HOLEČKOVÁ, Marie: *Ve znamení berounského medvěda*. Beroun: Nakladatelství MH, 2001, s. 8.

⁵ <http://www.archeolog.cz/lokalita/sc-stradonice-01/38>

2. Vznik města

O samostatném vzniku města toho mnoho nevíme. Jisté je, že nebylo založeno na zeleném drnu, ale využilo místo již osazené – ves Brod, o které se zmiňuje český kronikář a opat Jarloch ve svém Milevském rukopise. Svědčí o tom také půdorys městských hradeb a obdélníkové náměstí.

Vznik Berouna zaznamenal v Kronice české Václav Hájek z Libočan. Založení města připsal bájné kněžně Tetě, dceři krále Kroka. „Léta 746. Služebníci mocnější před Nezamysla přistúpivše raddu jemu dávali, aby sobě také k poctivosti někde v místě příhodném kázal město postaviti. Kterýž odpověděl, že to chce Tétce, své tetce, poručiti, proto že ona skrze bohy má mnohá poznání. Kteráž potom brzo na žádost svého sestřence kázala město při řece Míze založiti a pro svého muže Slavoše kázala jemu Slavošov jméno dáti, kterémuž potom převzděli jméno Beraun.“⁶

Skutečným zakladatelem byl zřejmě ve 13. století Přemysl Otakar II., který vesnici Brod povýšil na město připojením dvou blízkých osad – Bezděkova a Rvacova.

První zmínka o Berounu pochází z 25. 6. 1265 a jedná se o listinu, kterou získal klášter Na Ostrově patronátní právo ke kostelům v Domažlicích. Tento dokument byl podepsán Přemyslem Otakarem II. „in Verona“ (v Berouně).⁷

Po Přemyslově smrti, zejména za vlády Oty Braniborského, došlo k velkému úpadku města. Beroun nechal znovu vybudovat Václav II. (1288-1303) a za jeho vlády vzniklo historické centrum, které se dochovalo dodnes. Roku 1303 udělil městu privilegium spravovat se podle práva Starého Města pražského. „Tato listina ukončila nelehké období založení města a Beroun se stal po právní stránce královským městem se samosprávnými institucemi, jako byla městská rada v čele s purkmistrem, byť pod dohledem královského rychtáře.“⁸

2.1 Jméno města

O původu jména Beroun existuje několik hypotéz. První dodal Václav Hájek z Libočan: „Léta 756. Toho roku rozkázáním Slavošovým dokonány sú zdi města

---

⁶ HÁJEK Z LIBOČAN, Václav: *Kronika česká*. I. díl, Úvod. R. 644-904. Doba pohanská. Praha: V. Flajšhans, 1918, s. 163-164.

⁷ KÖNIG, Jan: Co víme o vzniku města Berouna. *Obrázky z Berounska*. Praha: Siréna, 1967, s. 33

⁸ GARKISCH, Miloš, HOLEČKOVÁ, Marie: *Ve znamení berounského medvěda*. Beroun: Nakladatelství MH, 2001, s. 9.

Slavošova a někteří domové. A hned toho léta přišel velmi náhlý mor na tu krajinu, takže to město za čtyři léta pořád zběhlá bez obyvatelouv zůstalo, někteří pak lotří tam tajně vcházejíce tajili se a jdúcím tudy násilně jich statky vydírali a brali, až čtvrtého roku Tamák, syn Tuchoďuov, to město svú čeledí osadil a lépe ohradil a bezpečné učinil. A od toho laupení neb braní dal jemu jméno Beraun.“⁹

Hájkova pověst sloužila jako výklad názvu až téměř do konce 19. století. Uvádí ji i Josef Jungmann ve svém Slovníku česko-německém.¹⁰ Historik Josef Antonín Seyld také pověst převzal, ovšem loupežníky zaměnil za medvědy.

Děkan Josef Každý, první shromažďovatel berounských pamětihodností, uvádí, že kněžna Teta zasvětila město bohu Perunovi. Později se P v názvu Perun změnilo na B.¹¹

Nejčastější domněnkou je souvislost názvu Beroun s německým Bär (medvěd). V Berouně totiž žila jak česká, tak i německá populace. V této oblasti byl správcem královských statků Ursus – Medvěd, a mohl tak mít podíl na vzniku města.

U místních obyvatel koluje ještě jedna pověst o vzniku názvu jejich města, kterou jsem ale nenašla nikde zaznamenanou. Město prý mělo dříve ve znaku N. Jednoho dne toto N někdo ukradl a lidé, když lupiče honili, křičeli: „Berou N.“

Historici v 19. století hledali původ názvu v cizích jazycích. František Palacký ho viděl v keltštině, stejně jako Bern. Jan Kollár hledal v řečtině, ze které pocházejí jména jako Brno, Bremen nebo Berlín.

Další názor, že Beroun dostal jméno podle švýcarského Bernu, byl odmítnut. Neexistují totiž důkazy ani důvody, proč by se švýcarští pastevcí stěhovali až k nám.

Zatím zřejmě nejpravděpodobnější vysvětlení uvádí Antonín Profous v Místních jménech v Čechách.¹² Podle něho probíhal vývoj takto: Verona > Berona > Berún > Beraun > Beroun. Severoitalské jméno se sem dostalo zřejmě s italskými obchodníky, kteří se zde usadili a dali mu jméno podle své domoviny.

---

⁹ HÁJEK Z LIBOČAN, Václav: *Kronika česká*. I. díl, Úvod. R. 644-904. Doba pohanská. Praha: V. Flajšhans, 1918, s. 174.

¹⁰ JUNGSMANN, Josef: *Slovník česko-německý Josefa Jungmanna, doktora filosofie...: Pomocí českého museum; Djl 1, A - J*. Praha: s.n., 1835, s. 95 (Dostupné na: <http://www.slovník.cz/>)

¹¹ GARKISCH, Miloš, HOLEČKOVÁ, Marie: *Ve znamení berounského medvěda*. Beroun: Nakladatelství MH, 2001, s. 11.

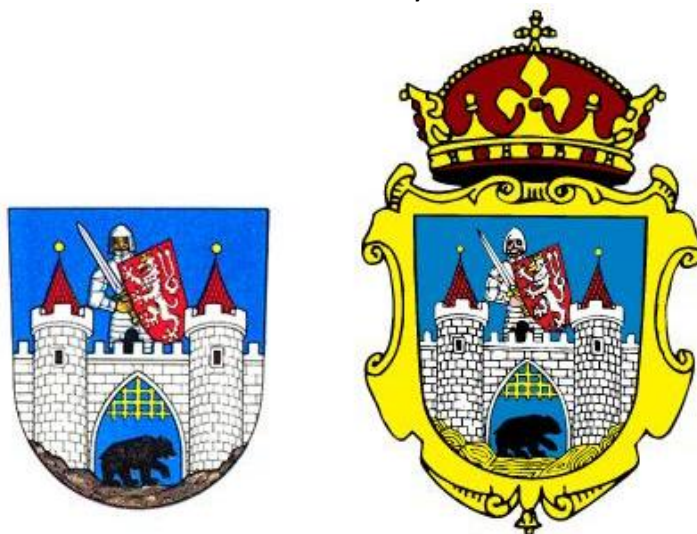
¹² PROFOUS, Antonín: *Místní jména v Čechách*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1954.

Německy byla Verona nazývána Berna, proto byl u nás germánský hrdina Dietrich von Bern překládán jako Dětrich Berúnský. Také Přibík Pulkava z Radenína označuje ve své kronice italskou Veronu jako Berún.

2.2 Znak města

„Nejstarší podobu berounského znaku známe z pečetě zavěšené na listině z roku 1363. Je pozoruhodné, že se znak dochoval v nezměněné podobě od 14. století do současnosti.“¹³

Obrázek 2: Berounský znak

Zdroj: <<http://www.mesto-beroun.cz/>> [2011-02-20]

„U královských měst nesou pečetě většinou symbolický obraz hrazeného (opevněného) města, tj. hradeb s otevřenou nebo zavřenou bránou a s jednou či více věžemi, často doprovázených postavou nebo jen znamením českého krále (například: Beroun, Čáslav, Kolín, Kouřim apod.)“¹⁴

Berounský znak tvoří gotický štít modrého podkladu, na němž jsou městské hrady s dvěma věžemi a otevřenou bránou. Na hradbách mezi věžemi se nachází postava krále v plné zbroji, s mečem a českým štítem. Pod bránou je krácející medvěd (německy Bär), který zřejmě souvisí s názvem Beroun. Mohlo by jít také o značku možného lokátora města, již zmíněného Ursa – Medvěda. Byl to královský pobočník, čemuž by odpovídalo i umístění medvěda na štítu pod krále.

¹³ GARKISCH, Miloš, HOLEČKOVÁ, Marie: *Ve znamení berounského medvěda*. Beroun: Nakladatelství MH, 2001, s. 14.

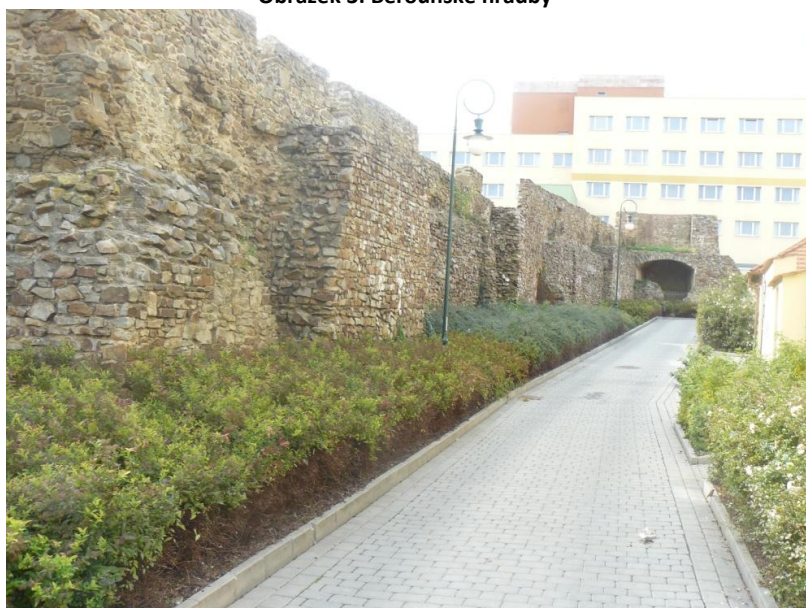
¹⁴ BUBEN, Milan, BUBNOVÁ, Julie: *Heraldika* (CD-ROM). Praha: Albatros, 2007, s. 85. ISBN 8594050420397

„V 19. století byla na štít položena česká královská koruna, ale toto polepšení znaku nebylo panovníkem nikdy schváleno.“¹⁵

2.3 Městské hradby

Městské opevnění bylo vybudováno krátce po obnovení města za Václava II. Hradby neměly chránit obyvatele pouze před nepřáteli, ale také před věčnou hrozbou povodní.

Obrázek 3: Berounské hradby

Zdroj: vlastní foto

Většina opevnění se zachovala dodnes a je symbolem města. Celková délka hradeb je asi 1 170 m, zdi byly široké 2 m a vysoké až 9 m. Hradby byly zpevněny 37 baštami, z nichž můžeme dvacet dosud v Berouně spatřit. Dále byla součástí obranného systému parkánová zeď, před kterou byl kolem města až 17 m široký a 9 m hluboký příkop.¹⁶ (viz Příloha 1)

Dominantou města jsou dvě městské brány, kterými procházela zemská cesta¹⁷ a které jsou zřejmě nejstarším fortifikačním prvkem. Na východní straně se nachází Dolní (Pražská) brána a na západní Horní (Plzeňská) brána. Brány jsou věžovité a byly stavěny podle stejného vzoru. Době vzniku odpovídá gotický lomený oblouk a valená klenba průjezdu. Tento gotický vzhled si však zachovala pouze Dolní brána, Horní byla později přestavěna v duchu baroka. Kolem hodin na

¹⁵ GARKISCH, Miloš, HOLEČKOVÁ, Marie: *Ve znamení berounského medvěda*. Beroun: Nakladatelství MH, 2001, s. 14.

¹⁶ RAZÍM, Vladislav: *Středověké opevnění města Berouna*. Nymburk: Vega-L, 2003, s. 10-15. ISBN 80-86757-09-9

¹⁷ Pozn.: středověká obchodní stezka

ní přibyla malba boha času Chronose s jednou Moirou, bohyní osudu, vinoucí nit života a nápis „Všeho do času, pán Bůh na věky“, který nahradil původní: „Jak se napořád obrací obnovený ukazovatel na hodinách, tak nás věčná touha vábí zadržet čas“. Na špičce věže přibyl zlacený český lev.

Obrázek 4: Dolní a Horní brána

Zdroj: vlastní foto

„Takové opevnění Berouna spatřil v březnu 1421 Jan Žižka. I když bylo asi 100 let staré, patřilo k nejlepším v zemi. Přesto po 4 dnech příprav Jan Žižka Beroun dobyl.“¹⁸

„Realizovat a hlavně zaplatit toto náročné dílo jak po technické a organizační, tak i finanční stránce, které, podle všech známek, vzniklo v krátkém časovém úseku, bylo jistě nad síly berounských měšťanů. Ani příjem ze sedmi králem darovaných vesnic by nemohl celkové náklady uhradit. Proto se můžeme domnívat, že popud ke stavbě dal sám král a také ji z velké části financoval, a stavební huť, která budovala berounské opevnění, pracovala v jeho službách i na jiných královských stavbách.“¹⁹

¹⁸ GARKISCH, Miloš, HOLEČKOVÁ, Marie: *Ve znamení berounského medvěda*. Beroun: Nakladatelství MH, 2001, s. 18.

¹⁹ TOŠNEROVÁ, Marie a kolektiv: *Beroun*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 31. ISBN 978-80-7106-964-5

3. Beroun od husitských válek do roku 1526

3.1 Husitské války

Mnoho obyvatel Berouna bylo příznivci Mistra Jana Husa, který dokonce kdysi město navštívil. Jako královské město měl však být Beroun čistě katolický. Královská posádka si zde udělala stanoviště, odkud se snažila škodit pražanům²⁰. Ti se proto rozhodli město obsadit.

Město se podařilo dobýt Janu Žižkovi 1. 4. 1421, a to zřejmě za pomoci někoho uvnitř města. Nastalo vraždění obyvatel, proto je tento den nazýván krvavý apríl. „Dokonce papež Pius II. vzpomenu v roce 1462 při jednání s posly krále Jiřího z Poděbrad krveprolití v Berouně...“²¹ Zajímavostí je, že i když většina lidí v Berouně přijímala podobojí, přesto nebyli ušetřeni. Kuriozitou je, že jak velitel husitů Jan Žižka, tak velitel městského vojska Rudolf Bece, byli jednoocí.

Po napadení se město stalo spojencem Prahy. „Násilný přechod Berouna do rukou husitů se významně podepsal na budoucím osudu města. Hejtmani a nová městská rada rezignovali na samostatnou politiku a zůstali v podřízeném postavení jak vůči Praze, tak později Táboru. Proto se Beroun objevuje v soudobých pramenech sporadicky, spíše jen jako geografický pojem.“²²

Po skončení husitských válek přiznal král Zikmund Berounu jeho předchozí privilegia, přesto však přišel o čtyři vesnice, které vlastnil (Zdice, Černín, Trubín, Bavoryni). Tato ztráta město velmi mrzela a usilovalo o navrácení, k tomu ale nedošlo.

Berounu zůstaly ve vlastnictví vesnice Počaply, Zahřivice a Bařechov. Samotné město se skládalo z vnitřního města a třech předměstí. Vnitřní město bylo ohraničeno hradbami a dělilo se na čtyři čtvrtě – Zákostelecká, Česká, Německá a Klášterská. Z dnešního pohledu díky zbytkům hradeb, které si město zachovalo, můžeme říci, že se centrum rozprostíralo mezi Zámečnickou a Dolnohradební ulicí na severu a Hradební na jihu. Na východní a západní straně město oddělovaly brány - Dolní a Horní a dnešní ulice Kostelní, Hornohradební, Na Klášteře a Česká²³. Před Horní bránou se nacházelo Horní (Plzeňské) předměstí, před Dolní bránou Dolní

²⁰ Pozn.: pražské křídlo husitů

²¹ GARKISCH, Miloš, HOLEČKOVÁ, Marie: *Ve znamení berounského medvěda*. Beroun: Nakladatelství MH, 2001, s. 21.

²² TOŠNEROVÁ, Marie a kolektiv: *Beroun*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 43. ISBN 978-80-7106-964-5

²³ Pozn.: ulice uvnitř města při hradbách

(Pražské) předměstí. U ústí České ulice se rozkládalo Hrnčířské předměstí, které se později stalo součástí Horního předměstí.

3.2 Doba pohusitská

Beroun nebyl na rozdíl od jiných měst zničen při dobývání, protože došlo k rychlému vpádu. Město ale postihly jiné katastrofy. Ve 40. letech 15. století město sužovala velká horka a lidé se potýkali s nedostatkem vody. Poté přišla velká zima, která ovlivnila pozdější úrodu. Umrzly nejen stromy, ale i lidé, navíc se objevily smečky vlků.

Město plně podporovalo zemského správce Jiřího z Poděbrad a po jeho nástupu na trůn se stalo jeho věrným spojencem. Beroun se postavil i za Jiříkova nástupce Vladislava Jagellonského ve válce s uherským králem Matyášem. Za tuto pomoc si město vysloužilo zvláštní výsady (clo ze dřeva plaveného po Berounce).

3.3 Vláda Jagellonců

U Jagellonských panovníků byl Beroun oblíbený. Vladislav dokonce se svým synem město navštívil a pobyl zde jednu noc. Tato návštěva přišla město na 51 a půl kopy grošů, a protože platilo ještě za návštěvy na blízkých hradech (dalších 46 kop), zadlužilo se kvůli tomu.²⁴

Ani v této době se městu nevyhnuly různé pohromy, které ovlivňovaly osídlení. V roce 1473 propukla v zemi morová epidemie, kterou následovala velká horka, při nichž vyschly potoky a docházelo k požárům lesů. V roce 1512 zasáhl ničivý požár východní část města. Shořelo při něm čtyřicet domů a část opevnění.

Oprava města přišla na velké výdaje. Bylo také potřeba vyřešit nové zdroje pitné vody, protože přibývalo obyvatel a studny nestačily. Byla proto postavena vysoká vodárenská věž.

V této době se Beroun začíná objevovat na mapách, protože přes něj vedla obchodní cesta z Prahy do Německa a bylo to také poslední místo na přenocování před Prahou. První zobrazení je na cestovní mapě norimberského kartografa Erharda Etzlauba (1492)²⁵, který v Čechách vyznačil pouze třináct míst. Nejstarší

---

²⁴ TOŠNEROVÁ, Marie a kolektiv: *Beroun*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 52. ISBN 978-80-7106-964-5

²⁵ ZAHRADNÍK, Jiří: Beroun a Berounsko na nejstarších mapových vyobrazeních. *Minulost Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2005, 8, s. 187-188. ISBN 80-86772-10-1

mapa Čech pochází od Mikuláše Klaudiána (1518).²⁶ Beroun je na ní vyobrazen s korunkou a kalichem, tedy jako město královské a utrakvistické (viz Příloha 2).

4. Nástup Habsburků

Po bitvě u Moháče nastoupil na trůn Ferdinand I. Habsburský, který začal v zemi prosazovat katolictví. To vyvolalo velký odpor, protože v zemi bylo katolíků málo a docházelo tak k porušování kompaktát. Rostly rozpory mezi panovníkem a stavy; ve stavovské opozici byla i královská města včetně Berouna.

Když se Beroun odmítl stejně jako další města zúčastnit pomoci Karlu V. ve šmalkaldské válce²⁷, musel nutně očekávat tvrdý trest. K trestání měst došlo ihned po vítězství Habsburků. Beroun byl k soudu pozván 29. 7. 1547 a musel zaplatit pokutu 2 000 zlatých, kterou se mu podařilo usmlouvat na 1 600 zlatých.²⁸ I tak to bylo více než patnáct procent z obecního majetku a město se kvůli tomuto penále zadlužilo. Navíc přišlo o všechna privilegia, muselo odevzdat všechnu výzbroj, byl zabaven veškerý obecní majetek, odstaveny městské důchody a zavedena daň z piva. Některý majetek se městu podařilo získat zpět, nesmělo s ním však disponovat téměř patnáct let.

V 16. století postihlo město mnoho přírodních neštěstí, které hýbaly počtem obyvatel i městskou výstavbou. Již zmíněný požár v roce 1512 byl následován dalším 1544. Kvůli špatným hygienickým podmínkám propukly morové epidemie v letech 1568 a 1581-82. O tři roky později se přihnalo silné krupobití a přívalové deště. Ty způsobily záplavy, které nezachytily ani příkopy a které se tak dostaly až do vnitřního města. Totéž se opakovalo ještě v roce 1598. O několik let dříve se město zasáhlo zemětřesení a potýkalo se s horkem a suchem, kvůli kterému se zhoršila úroda, narostly ceny potravin a nastal hlad. Největší rána přišla v posledním roce století, a to v podobě velkého požáru, který byl zřejmě založen paliči. Zasáhl všechny domy uvnitř hradeb, obě brány i některé domy na předměstí. Domy byly postaveny blízko u sebe a téměř všechny byly ze dřeva, proto se oheň

---

²⁶ ZAHRADNÍK, Jiří: Beroun a Berounsko na nejstarších mapových vyobrazeních. *Minulost Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2005, 8, s. 187-188. ISBN 80-86772-10-1

²⁷ Pozn.: válka mezi Karlem V. a protestantskými knížaty

²⁸ TOŠNEROVÁ, Marie a kolektiv: *Beroun*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 64. ISBN 978-80-7106-964-5

šířil velmi rychle. Vyhořely tři čtvrtiny všech městských domů a zahynulo čtrnáct lidí.²⁹

Počet obyvatel Berouna z této doby není přesně znám, protože neexistují žádné dokumenty se soupisy obyvatel. Přesto se soudí, že zde žilo asi 1 500 osob. Vychází se při tom z matričních knih narozených a berních rejstříků, které zaznamenávaly majitele domů.

5. Třicetiletá válka a její důsledky

Během třicetileté války muselo královské město Beroun na příkaz prozatímní vlády poskytnout několik vojáků do zemské hotovosti, jinak se ale zřejmě po předchozí zkušenosti snažilo držet stranou.

Po vítězství Habsburků na Bílé hoře se Beroun podřídil císaři, ten nechal do města přesunout své vojsko. To město velmi trápilo, proto žádalo, aby posádka odešla. Tomu se stalo, avšak přišla jiná armáda. Pobyt vojáků stál město mnoho peněz, navíc mu byl roku 1621 konfiskován veškerý majetek. Jeho ekonomika se tak ocitla na pokraji krachu. Kvůli obrovským dluhům byl městu vrácen nemovitý majetek a část dluhu mu byla odpuštěna pro neschopnost splácet. I tak dluh činil asi čtyřicet tisíc kop míšeňských grošů a neustále rostl.³⁰

Po skončení války byl Beroun v zuboženém stavu. Protože se nachází na hlavním tahu do Německa, usídlovaly se zde všechny armády. Největší škody nadělaly švédsko-saské jednotky, které plenily a rabovaly domy. Výsledkem toho tu bylo 130 pustých domů, obytných pouze 113. Město bylo v troskách, domy byly vydrancovány, vypáleny, byla zničena všechna předměstí i most přes řeku Mži. Vypáleny byly i okolní pozemky, které lidé využívali k obživě. Obnova zničeného města trvala velmi dlouho kvůli zadluženosti. Celkem musel Beroun během války vynaložit 130 tisíc zlatých.³¹

Vojáci s sebou přinesli také mnoho různých nemocí, které se mezi lidmi rychle šířily. Tyto epidemie a hladomor měly za následek velký úbytek obyvatel. Před válkou ve městě žilo až 1 500 lidí. V roce 1630 byl proveden první soupis

---

²⁹ TOŠNEROVÁ, Marie: Požáry v městě Berouně v průběhu 16. století. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 1999, 2, s. 9-12. ISBN 80-238-3529-7

³⁰ TOŠNEROVÁ, Marie a kolektiv: *Beroun*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 112. ISBN 978-80-7106-964-5

³¹ KULHÁNEK, Otakar: Hospodářský život města Berouna ve druhé polovině 17. století. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2003, 6, s. 106. ISBN 80-86772-02-0

obyvatel města, který ukázal, že Beroun přišel o více než polovinu obyvatel, zbylo jich pouhých 660. Počet se začal pomalu zvyšovat, to ovšem překazila v roce 1680 jedna z největších morových epidemií, která zemi kdy postihla. Připravila Beroun o polovinu jeho obyvatel, zemřelo 365 osob.³²

5.1 Městské domy

Válka se samozřejmě dotkla i domů na náměstí. Mnoho z nich bylo pustých. S výstavbou nových se začalo hned po válce a byla poměrně rychlá, protože tyto domy většinou vlastnili zámožní měšťané. Ovšem to se týkalo pouze několika domů na náměstí, ve zbytku města se i nadále nacházely pouhé trosky.

Nové domy v sobě spojují tři stavební slohy, protože kvůli častým ničivým pohromám byly přestavovány. Nejstaršími částmi jsou sklepy, kterých se neštěstí příliš nedotkla. Zachovaly si proto svůj gotický původ. Dále se pak na domech objevují prvky renesanční a štítů už jsou vystavěny v duchu baroka.

Obrázek 5: Štítové domy na náměstí

Zdroj: vlastní foto

„Nejstarším historicky doloženým a architektonicky nejcenějším domem v Berouně je Jenštejnský dům. Původně zde stával dům gotický, který byl patrně celý zničený při požáru na konci 16. století. Nový dům nechal postavit císařský rychtář a ve své době nejbohatší a nejvlivnější muž Berouna Jindřich Čížek z Jenštejna.“³³

³² KULHÁNEK, Otakar: Hospodářský život města Berouna ve druhé polovině 17. století. *Minulost Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2003, 6, s. 116-118. ISBN 80-86772-02-0

³³ SOUKUPOVÁ, Jitka: *Beroun - turistický průvodce*. Beroun: Město Beroun, 2006, s. 16

Nový dům byl vystavěn na dochované části přízemí, protože zde byly nalezeny středověké omítky zdobené freskovou malbou a stropy v přízemí mají křížovou klenbu. Zvenku zdobí dům renesanční portál z červeného mramoru z roku 1612 a barokní štít, který však přibyl až po požáru v roce 1735. V 60. letech 20. století bylo do Jenštejnského domu umístěno Muzeum Českého krasu, které je zde dodnes.

Obrázek 6: Jenštejnský dům

Zdroj: vlastní foto

6. 18. století

Beroun se dlouho vzpamatoval z ran, které mu uštědřilo předchozí století. Opravy zničeného města šly pomalu (vyjma několika domů na náměstí – Jenštejnský, U Tří korun, Frischmannovský, Český dvůr), lidé proto často bydleli i v úplných ruinách. Mnoho domů bylo stále ještě ze dřeva, pouze bohatí si mohli dovolit celé kamenné domy. Ti nejchudší bydleli v příbytcích z hlíny a proutí. Více se už začínají objevovat domy s kamenným přízemím a dřevěným patrem. Kvůli vysokým daním a velkým dluhům, které městu ještě zbyly, se tu nalézalo značné množství pustých a spálených míst. K nim přibyla další po požáru roku 1735.

Obyvatel bylo pomálu, ale postupně přibývali. Začátkem 18. století zde žilo asi 800 lidí.³⁴ Jejich počet se opět snížil v roce 1713, kdy po morové epidemii

³⁴ TOŠNEROVÁ, Marie: Beroun počátkem 18. století. *Minulost Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2004, 7, s. 12. ISBN 80-239-3288-8

zahynula téměř čtvrtina z nich. Ovšem díky zvýšené porodnosti a snížení úmrtnosti kojenců se množství obyvatel začalo rychle zvyšovat.³⁵

6.1 Beroun s vojáky

Nástup Marie Terezie na trůn podle pragmatické sankce, kterou vydal její otec Karel VI., zapříčinil vypuknutí tzv. válek o rakouské dědictví. Hlavním protivníkem byla Francie. Její spojenec braniborský kurfiřt Karel Albrecht byl prohlášen českým králem. Nového panovníka podporovala velká část šlechty a většina královských měst, mezi nimi i Beroun. Požadoval ovšem od stavů třikrát vyšší daně.

Když do Čech vtrhla armáda Marie Terezie, Francie se vzdala. Ranění vojáci byli odvezeni do špitálů v okolí Prahy. Tak se do Berouna dostala epidemie tyfu.

Vyzdvihovaná dobrá poloha Berouna poblíž Prahy se v této době změnila v nevýhodu. Procházela přes něj všechna vojska a po celá čtyřicátá léta jimi bylo město obsazeno. Neustálé rabování donutilo lidi nevycházet z domů, někteří se schovávali v okolních lesích, jiní odtud prchali.

V roce 1742 vyplenilo stahující se francouzské vojsko celé město. Odesli veškeré zásoby jídla a to, co nepobrali, zaházeli na ulicích nebo do řeky. Navíc zamkli obě brány, klíče odnesli a za sebou zbořili most. „Neustálý stres, kterému byli Berounští během války vystaveni, si vyžádal i lidské oběti, jak dokládá pamětní zápis neznámého berounského měšťana: *...od takové úzkosti, soužení a strachu velký počet notných měšťanů [a] mnohé manželky jejich trpkou smrtí zaplatiti museli a tedy mnoho příbytků bez hospodáře, hospodyní prázdné zůstaly.*“³⁶

Francouzi však pro Beroun starost nekončila. Kousek od Berouna, kde byla císařská vojska, se usadili Prusové a začali město odstřelovat. Dovnitř do města se naštěstí nedostali, ani poškození nebylo příliš velké. I tak když byl v roce 1748 uzavřen mír, celkové škody ve městě se vyšplhaly až na sto tisíc zlatých.³⁷

Války o rakouské dědictví sice skončily, přišla ale sedmiletá válka a v Berouně si udělali tábor Prusové. Většina obyvatel odešla nebo se ukrývala

³⁵ TOŠNEROVÁ, Marie: Beroun počátkem 18. století. *Minulost Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2004, 7, s. 12. ISBN 80-239-3288-8

³⁶ TOŠNEROVÁ, Marie a kolektiv: *Beroun*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 156-157. ISBN 978-80-7106-964-5

³⁷ TOŠNEROVÁ, Marie a kolektiv: *Beroun*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 157. ISBN 978-80-7106-964-5

v okolí. Městská rada musela armádě po šest týdnů dodávat zásoby jídla. Po porážce Prusko odešlo, ovšem přišlo císařské vojsko.

Beroun musel být po celou dobu války připraven na ubytování vojáků. Císařská vojska tu zůstala i v dobách míru, což město velmi sužovalo. Dostávalo sice od státu peníze za ubytování vojáků, ty ale nestačily. Jediní, pro koho byl pobyt armády výhodný, byli řemeslníci. I tak ale docházelo ke střetům s místními. Město několikrát žádalo o odchod vojáků. To se nestalo, naopak bylo káráno za příliš vysoké ceny potravin pro vojáky a nevhodné bydlení. Neopatrná manipulace vojáků se světlem zapříčinila v roce 1780 požár.

6.2 Počátky urbanizace

„Nárůst počtu obyvatelstva ke konci 18. století byl ve srovnání s předchozím obdobím relativně rychlý a téměř trvalý, i když vysoká míra úmrtnosti obyvatelstva nadále přetrvávala. Rozvoj výstavby města Berouna a vývoj počtu obyvatel byl poznamenán zejména třemi událostmi.“³⁸ První byl hladomor, který si vyžádal mnoho obětí. Další důležitou reformou byl patent Josefa II. o zrušení nevolnictví. Třetí bylo rozdělení obecního dvora, který čítal pole, louky, budovy a ovčín, mezi obyvatele.

Obyvatel v Berouně rychle přibývalo, ale pastvin bylo v okolí málo. Navíc museli lidé robotovat na panských polích a neměli už pak síly obdělávat vlastní. Neměli ani dostatek sena pro dobytek a byli nuceni krmit ho přes zimu došky ze střech.

Silné deště v letech 1768 a 1769 způsobily špatnou úrodu, což se podepsalo na cenách potravin – ceny se zvýšily až na pětinasobek. Následující rok 1770 už hrozil obyvatelstvu hlad, protože díky neustále se zvyšujícím cenám si potraviny mohli dovolit jen zámožnější měšťané. „Obyvatelstvo se snažilo nahradit nedosažitelné potraviny všelijakými náhražkami jako například žaludy či rozemletou kůrou, většinou nezdravými a jen těžko stravitelnými. Nedostatek jídla oslaboval lidský organismus a lidé pak lehce podléhali nejrůznějším epidemiím.“³⁹

Na intenzitě hladomoru měl podíl i spekulativní vývoz obilí do Saska a do Bavorska. Tím se ztenčily zásoby obilí v zemi. Hlad dohnal lidi k žebrotě i ke

---

³⁸ KULHÁNEK, Otakar: Berounské zemědělství a výstavba města v číslech josefínského katastru. *Minulost Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2007, 10, s. 97. ISBN 978-80-86772-25-7

³⁹ TOŠNEROVÁ, Marie a kolektiv: *Beroun*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 161. ISBN 978-80-7106-964-5

krádežím. Hladomoru podlehl 222 osob. Úmrtnost se týkala zejména osob starších šedesáti let a dětí do deseti let. Josef II. poskytl českým stavům půjčku ve výši jednoho milionu zlatých, Berounu připadlo 780 zlatých.⁴⁰

Roku 1781 vydal Josef II. patent o zrušení nevolnictví, který umožnil volný pohyb osob za zaměstnáním a odstartoval tak příliv obyvatel do města. „Poddaní získali mj. tato práva: uzavírat manželství bez svolení feudálního pána, svobodně opouštět panství a hledat zaměstnání dle libosti, možnost vysílat své děti na studia a na řemesla. Poddaní již neměli povinnost odebírat panské pivo nebo pálenku, mlít ve vrchnostenském mlýně, vykonávat dvorskou službu. Z poddaných se stali osobně svobodní lidé, zachovány zatím zůstaly robota, dávky a peněžní platy.“⁴¹

„Vlivem těchto faktorů nárůst počtu obyvatel Berouna dosáhl vysoké dynamiky, jak o tom vypovídají tyto údaje:“⁴²

Tabulka 1: Počet obyvatel

	1779	1798	Index 1779/1798
Vnitřní město	841	1 093	129,96
Plzeňské předměstí	233	374	160,52
Pražské předměstí	165	233	141,21
CELKEM	1 239	1 700	137,21

Zdroj: *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2007, 10, s. 98.

Z tabulky je vidět, že největší nárůst obyvatelstva byl zaznamenán na Plzeňském předměstí, naproti tomu nejmenší ve vnitřním městě, které bylo stále ohraničené hradbami, a nebylo tak možno zde stavět příliš mnoho nových domů. Ačkoli se migrace do města podílela téměř čtyřiceti procenty na přírůstku obyvatelstva, hlavní byl ještě pořád přirozený přírůstek místních občanů.

Příslušníci chudiny se živili námezdní prací pro měšťany nebo obec jako podruzi a čeledí. Pomáhali tak buď při údržbě města, anebo v domácnostech a

⁴⁰ KULHÁNEK, Otakar: Hladomor v letech 1771 – 1772 a jeho dopad na obyvatelstvo panství Králův dvůr. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2001, 4, s. 61. ISBN 80-238-6744-X

⁴¹ ČAPKA, František: *Dějiny země Koruny české v datech*. Praha: Libri, 1999, s. 417. ISBN 80-7277-000-4

⁴² KULHÁNEK, Otakar: Berounské zemědělství a výstavba města v číslech josefínského katastru. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2007, 10, s. 98. ISBN 978-80-86772-25-7

hospodářství měšťanů. Soupis z roku 1784 zahrnoval 147 čeledínů a děveček a 50 podruhů.⁴³

„V roce 1784 tvořili nejpočetnější věkovou skupinu ve městě obyvatelé produktivního věku (u žen ve stáří od 15 do 54 let, u mužů od 15 do 59 let). Jejich podíl na celkovém počtu osob tehdy žijících ve městě činil téměř 58 %.“⁴⁴ Většina obyvatel se živila zemědělstvím, řemeslo a obchod jako hlavní živnost nebylo časté, protože samotné by rodinu neuživilo.

Cechovní uspořádání

Cechovní rozdělení řemeslníků mělo svůj řád. „Ke kladům tehdejšího cechovního zřízení patřil jeho dohled na kvalitu a ceny výrobků, dodávaných na trh. Za nedodržení stanovených pravidel poctivosti a serióznosti (z hlediska cen, materiálů, kvality provedení i slušného chování vůči zákazníkovi či konkurenci) mohlo být viníkovi vedením cechu na čas řemeslo zastaveno, ale i odňato.“⁴⁵

„Řemeslníků a živnostníků v Berouně nebylo příliš mnoho, neboť vyráběli pouze pro místní trh a koupěschopnost obyvatelstva byla nízká. Jejich počet postupně vzrůstal – ani ne tak z důvodu zlepšení ekonomické situace obyvatel a rozšířené poptávky po zboží, ale především jako důsledek rostoucí populace, která se během 18. století v Berouně zdvojnásobila. Vývoj řemesel a živností v Berouně silně ovlivňovala i blízkost Prahy. Berounští řemeslníci sice díky nevelké vzdálenosti hlavního města měli možnost dodávat své výrobky do pražských měst – ostatně účast hrncířů na pražských trzích je doložena už ve středověku – a Praha také spotřebovávala značnou část produkce Berounského kraje, ale na druhou stranu blízkost hlavního města ohrožovala berounské řemeslníky, neboť bohatší měšťané s oblibou rádi kupovali řadu spotřebního zboží, zejména obuv a oděvy, v hlavním městě.“⁴⁶ Zrušení nevolnictví nalákalo do města mnoho dalších řemeslníků. Roku 1777 byly zavedeny pravidelné trhy, vždy ve čtvrtek a sobotu, kde řemeslníci nabízeli své zboží.

---

⁴³ KULHÁNEK, Otakar: Berounské zemědělství a výstavba města v číslech josefínského katastru. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2007, 10, s. 103. ISBN 978-80-86772-25-7

⁴⁴ KULHÁNEK, Otakar: Berounské zemědělství a výstavba města v číslech josefínského katastru. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2007, 10, s. 99. ISBN 978-80-86772-25-7

⁴⁵ KULHÁNEK, Otakar: Beroun očima tereziánských katastrů. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2005, 8, s. 18-19. ISBN 80-86772-10-1

⁴⁶ TOŠNEROVÁ, Marie a kolektiv: *Beroun*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 177. ISBN 978-80-7106-964-5

František V. Zelinka ve svém Okresu berounském⁴⁷ z roku 1888 uvádí, že první zmínka o cechu v Berouně pochází z doby Karla IV. a jedná se o cech mlynářský a pekařský. V mladších publikacích o městě se už tato informace nenachází, protože pamětní kniha, ve které jsou zapsána privilegia udělená tomuto cechu, není v současnosti k nalezení. Tento cech čítal nejvíce členů i provozoven a patřil proto k nejbohatším. Mlynáři často měli významné postavení ve vedení města.

Nejznámějším odvětvím Berouna je hrnčířství, které se ve městě drží dodnes prostřednictvím hrnčířských trhů. „Nejproslulejšími berounskými řemeslníky byli hrnčíři. Jejich výrobky se úspěšně prodávaly po celých Čechách. Vžil se pro ně název berounské zboží. Poslední Rožmberci, Vilém a Petr Vok, kupovali hojně berounské hliněné nádoby pro své rezidence v Českém Krumlově a v Třeboni. Při korunovaci Matyáše na českého krále v roce 1611 se popíjelo z berounských džbánek. (...) Své výrobky zdobili berounští hrnčíři jednoduchými ornamenty ve tvaru pásů, terčíků a kapek, ale také složitějšími vzory, jako jsou granátová jablka, stromečkové útvary, srdíčka a jelínky.“⁴⁸ Berounská keramika je dnes uložena v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze, významný je zejména džbán Šimona Nemazala.

Obrázek 7: Džbán Šimona Nemazala

Zdroj: <http://www.hrnckirsketrhy.cz/vystava/text1.htm>

Dalšími cechy berounských řemeslníků byl cech puškařů a ručníkářů, krejčovský a kožešnický, ševcovský, který sdružoval i koželuhy, cech punčochářský, truhlářský (včetně hodinářů, zámečníků, sklářů, zedníků, kameníků,

⁴⁷ ZELINKA, František: *Okres berounský*. Praha: Dr. Edvard Grégr, 1888, s. 15

⁴⁸ GARKISCH, Miloš, HOLEČKOVÁ, Marie: *Ve znamení berounského medvěda*. Beroun: Nakladatelství MH, 2001, s. 50.

tesařů a klempířů) a mydlářský. Cech nákladníků hor viničných, který zahrnoval majitele vinohradů, si vyžádal zvláštní privilegium, a to zákaz dovozu vína odjinud, protože berounské víno bylo špatné kvality a hůře se prodávalo. Velmi výdělečné byly cechy řeznické a kovářské. Cech patera řemesel seskupoval řemeslníky různých oborů, kteří neměli ve městě svůj reprezentující cech, například kniháře, varhanáře i rybáře. Na konci 18. století vznikla řada nových cechů a řemesel, která dříve ve městě neměla zastoupení – cech cvokařů a zámečníků (ostruháři, hřebenáři, plechaři, kotláři), cech sladovnický, parukářství, rukavičkářství, kloboučnictví, lékárnictví.⁴⁹

7. 19. století

7.1 Napoleonské války

Za napoleonských válek byl Beroun využíván spíše jako nemocnice. Byli sem posíláni nemocní a ranění vojáci a právě s nimi se do města dostaly různé infekční nemoci, které se rozšířily i mezi berounské obyvatele. „V roce 1801 vypukla tzv. špitálská chřipka, v roce 1805 řádil skvrnitý tyfus, který si vyžádal 83 obětí z řad měšťanů, o rok později si vybírala krutou daň hlavnička (střevní tyfus). V roce 1814 dosáhla úmrtnost takových rozměrů, že bylo zapovězeno zvonit umíráčkem.“⁵⁰ Po bitvě u Lipska musely být v Berouně zřízeny ještě další dva špitály, protože přísun raněných neustále rostl a lůžek bylo málo.

„Napoleonské války přinesly státu mimořádně vysoké finanční zatížení. Přestože vybíraná kontribuce byla značná – berounští občané museli odevzdávat kromě daní pro potřeby vojska také obilí a seno a dopravovat tyto zásoby do určených míst, nepostačovala na krytí vojenských nákladů a státní režie a vyčerpaný stát se pomalu finančně hroutil.“⁵¹

7.2 Beroun v 1. polovině 19. století

Boje se městu naštěstí vyhnuly, takže bylo ušetřeno větších škod a ztrát na životech. Beroun začal prosperovat a dokonce měl tu čest hostit korunního prince

---

⁴⁹ GARKISCH, Miloš: Cechy na Berounsku (2. část). *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2001, 4, s. 39-44. ISBN 80-238-6744-X

⁵⁰ GARKISCH, Miloš: *Berounsko*. Beroun: Okresní úřad Beroun, 1998, s. 13. ISBN 80-238-3058-9

⁵¹ TOŠNEROVÁ, Marie a kolektiv: *Beroun*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 167. ISBN 978-80-7106-964-5

Ferdinanda Dobrotivého, císaře Františka I. s císařovnou a ruského cara Alexandra I. se sestrou.

Ve třicátých letech se však do města dostala nová nemoc, která přišla z Indie. Byla to cholera. Přestože se město drželo v karanténě a nepouštělo dovnitř cizince, nákaza stejně propukla. Celkem zemřelo v Berouně při této epidemii 168 osob⁵², a to zejména kvůli špatným hygienickým podmínkám.

7.2.1 Obyvatelstvo a stavební rozvoj města

Nejvíce obyvatel bylo stále soustředěno do vnitřního města, ale kvůli sevření hradbami zde už nebyl možný další stavební rozvoj. Město se tedy rozrůstalo na předměstích. Hradby už začaly ztrácet svůj význam, proto byly příkopy před nimi zasypány a získala se tak nová plocha pro výstavbu domů.

Tabulka 2: Počet domů v Berouně v letech 1715-1830

Rok	1715	1757	1785	1798	1811	1830
Počet domů	172	164	243	258	266	286

Zdroj: TOŠNEROVÁ, Marie a kolektiv: *Beroun*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 186.

Co se týče obyvatel, žilo zde větší množství žen. Jejich postavení se příliš neměnilo. Den ženy spočíval v práci na poli, starosti o domácnost a o děti. Pokud žena ovdověla, směla se znovu vdát, to však nebylo tak jednoduché. Bohaté vdovy neměly nouzi o ženichy, chudé ale většinou už zůstaly samy. Proto bylo ve městě vysoké procento neprovdaných žen (vdovy a neprovdané služebné u bohatých měšťanů).

Dívky se směly vdávat od 24 let, mladší pouze se souhlasem rodičů, poddaní navíc ještě se svolením vrchnosti do revoluce roku 1848, kdy bylo zrušeno poddanství. Tato podmínka byla sice odstraněna už patentem o nevolnictví, ale faráři povolení stále vyžadovali. Také úředníci měli určitá pravidla pro uzavření sňatku. Museli nejprve dosáhnout určitého pracovního postavení a životní úrovně, než se směli oženit.

⁵² TOŠNEROVÁ, Marie a kolektiv: *Beroun*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 168. ISBN 978-80-7106-964-5

7.3 Industrializace a urbanizace

„Průmyslová revoluce sem přinesla výrazné změny, které ve druhé polovině 19. století ovlivnily život jeho tehdejších obyvatel a vytvořily základ pro stavební rozvoj města v již zcela moderním pojetí urbanismu.“⁵³

Průmysl se rozvíjel velmi rychle a bylo potřeba stále více pracovních sil, proto se do Berouna za práci stěhovalo mnoho lidí. Počet obyvatel se zvyšoval a s tím stoupala i poptávka po zboží, proto do města přicházelo více obchodníků a rozšiřovala se nabídka. Začlenění přistěhovalců mezi usedlíky trvalo dlouho, protože místní na ně koukali skrz prsty. Navíc museli platit poplatek za přijetí do města a ne každý byl přijat.

7.3.1 Obyvatelstvo

Růst počtu obyvatel Berouna měla za následek nejen migrace z venkova, který se tak postupně vylidňoval, ale také snižující se úmrtnost kojenců a dětí díky postupnému zlepšování hygienických podmínek. „V roce 1857 zde žilo 4 705 lidí, z nichž většinu, 75%, tvořilo domácí obyvatelstvo. Do konce století se počet obyvatel zdvojnásobil a poměr mezi domácími a cizími obyvateli se obrátil. Domácí zaujíмали pouze pětinu všech osob žijících ve městě. Národnostně v Berouně vždy převažoval český živel.“⁵⁴

Změnily se také poměry ve společnosti. V 18. století stáli v čele společnosti řezníci, mlynáři a obchodníci, v moderním uspořádání je vystřídali továrníci a velkostatkáři, což většinou nebyli místní občané. Přibyla také nová vrstva, kterou tvořili dělníci pracující v továrnách.

7.3.2 Berounské továrny

Průmysl postupně vytlačoval zemědělství z pozice hlavního způsobu obživy, uchovalo si ho jen velmi málo občanů, z nichž se pak stali statkáři. V šedesátých letech byl Beroun spojen s okolím železniční tratí. Toto propojení umožnilo dovoz surovin pro vznikající továrny i vývoz místních výrobků. Většina továren se nacházela na Plzeňském předměstí, které se nejvíce rozrůstalo díky přistěhovalcům.

---

⁵³ TOŠNEROVÁ, Marie: Industrializace a urbanizace Berouna v druhé polovině 19. století. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2001, 4, s. 112. ISBN 80-238-6744-X

⁵⁴ TOŠNEROVÁ, Marie: Industrializace a urbanizace Berouna v druhé polovině 19. století. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2001, 4, s. 117. ISBN 80-238-6744-X

Továrny vznikaly většinou rozšiřováním původních řemeslných dílen, které se začaly specializovat pouze na určité výrobky. První továrna vznikla už v roce 1835, byla to přádelna podnikatele Dormitzera.⁵⁵ Po konkurzu se dostala do rukou Kubinzkých, kteří provedli modernizaci a elektrifikaci podniku, který ve své době zaměstnával nejvíce dělníků ve městě. Tato textilní továrna pod názvem Tiba fungovala donedávna.

Dále tu bylo několik podniků na zpracování vápence, kterého se v okolí nacházela bohatá ložiska. Například nejstarší vápenka Adama Tomáška byla známá po celých Čechách. Mezi další podniky patří továrna na výrobu hospodářských strojů (Pišvejcova, Šestákova), Volfův závod na úpravu vodovodů, automobilů a zámečnické práce, Votavova firma na výrobu hrnčířského zboží, Böhmova a Zatloukalova cihelna a berounský cukrovar, založený rolníky.

Dlouholetou tradicí se pyšní i berounský pivovar. Pivo se v Berouně vařilo už od středověku, kdy každý občan ve městě měl várečné právo. Později se vytvořily městské pivovary, které byly ještě v 17. století hlavním zdrojem městských financí. V roce 1872 byl postaven moderní pivovar.⁵⁶ Zvyklost vaření piva se zde drží dodnes prostřednictvím minipivovaru Berounský medvěd.

Významným podnikem v Berouně byla parní pila a parketárna Martina Dusla. Jeho dům, který nechal vystavět pro svoji rodinu, je dnes jednou z berounských památek. Duslova vila byla vystavěna v místě bývalého příkopu v roce 1890 architektem Antonínem Wiehlem.⁵⁷ V Berouně je to jediný pseudorenesanční dům a patří mezi kulturní památky České republiky. Ve dvacátých letech 20. století odkoupilo vilu město a umístilo sem knihovnu. Nyní slouží objekt jako městská galerie. K vile navíc patří krásná zahrada, která slouží jako park (Pakostův sad).

---

⁵⁵ GARKISCH, Miloš: *Berounsko*. Beroun: Okresní úřad Beroun, 1998, s. 13. ISBN 80-238-3058-9

⁵⁶ GARKISCH, Miloš, HOLEČKOVÁ, Marie: *Berounský uličník*. Beroun: Nakladatelství MH, 2003, s. 37. ISBN 80-86720-00-4

⁵⁷ SOUKUPOVÁ, Jitka: *Beroun - turistický průvodce*. Beroun: Město Beroun, 2006, s. 40.

Obrázek 8: Duslova vila

Zdroj: vlastní foto

7.3.3 Zástavba města

„Na konci století mělo město 659 obydlených a 20 neobydlených domů, z nichž 205 bylo ve vnitřním městě, 290 na Plzeňském a 164 na Pražském předměstí. Hustota osídlení byla vysoká, pohybovala se mezi 11 – 15 obyvateli na dům (ve vnitřním městě byla vyšší). (...) Územní zaměření nové výstavby přineslo určitý pokles významu historického centra, tedy města uvnitř hradeb, a naopak posílila předměstí, která postupně nabývala díky rozvoji průmyslu významné postavení. Život do té doby koncentrovaný především ve vnitřním městě, se pomalu rozšiřoval z centra na jeho okraje, kde vznikaly nejen továrny, ale i řada nových obytných domů.“⁵⁸

S rostoucím počtem obyvatel bylo nutné zlepšit hygienické podmínky obyvatel. Důležité bylo zejména zásobení pitnou vodou a odvádění odpadové vody. Jednalo se proto o zavedení kanalizace (město se jí však dočkalo až po první světové válce), která by městu pomohla i při častých záplavách. V 19. století postihly město povodně v letech 1819, 1820, 1824, 1827, 1845. V roce 1872 zasáhla město v důsledku přívalových dešťů stoletá voda. Zalito bylo celé náměstí, protože se zvedly hladiny obou berounských řek, voda tak stoupala velkou rychlostí – 30 centimetrů za minutu a místy dosahovala až šesti metrů.⁵⁹ Mnoho domů bylo

⁵⁸ TOŠNEROVÁ, Marie: Industrializace a urbanizace Berouna v druhé polovině 19. století. *Minulosti Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2001, 4, s. 119-120. ISBN 80-238-6744-X

⁵⁹ TOŠNEROVÁ, Marie a kolektiv: *Beroun*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 216. ISBN 978-80-7106-964-5

podmáčených, proto se začaly bortit, a nečistá voda navíc do města zanesla epidemii cholery.

V devadesátých letech došlo k přestavbě městské radnice. Budova získala pseudobarokní vzhled, který se vyznačuje „třemi štíty, mohutným vstupním portálem se dvěma mužskými postavami, které podpírají balkon, hodinami, městským znakem, znakem královské koruny a bohatou štukovou a figurální sochařskou výzdobou“⁶⁰.

Obrázek 9: Berounská radnice

Zdroj: vlastní foto

8. 20. století

Při sčítání lidu v roce 1910, měl Beroun 11 177 obyvatel.⁶¹ Většina byla zaměstnána ve zdejších továrnách, kterých zde bylo mnoho. Beroun byl průmyslově i hospodářsky velmi rozvinutý.

⁶⁰ SOUKUPOVÁ, Jitka: *Beroun - turistický průvodce*. Beroun: Město Beroun, 2006, s. 10.

⁶¹ CAJTHAMLOVÁ, Eva: *Beroun v době první světové války. Minulost Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2004, 7, s. 101. ISBN 80-239-3288-8

Tabulka 3: Obyvatelstvo města Berouna v roce 1910

Obyvatelstvo	Přítomné osoby			Způsob pobytu		Počet domů	
	celkem	ženy	muži	trvale	dočasně	obydleno	neobyd.
Centrum	2 846	1 468	1 378	2 822	24	206	5
Plzeňské předměstí	5 427	2 744	2 683	5 349	78	377	23
Pražské předměstí	2 557	1 323	1 234	2 522	35	234	6
Vojsko	347	-	347	347	-	-	-
CELKEM	11 177	5 535	5 642	11 040	137	826	34

Zdroj: *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2003, 6, s. 101.

Začátek století byl pro Beroun významný tím, že došlo k elektrifikaci města. Byla vystavěna elektrárna, která zpočátku měla velmi nákladný provoz, protože o odběr elektřiny nebyl velký zájem. Ten se zvýšil až zavedením elektroměrů do každého domu (dříve se neplatilo podle spotřeby, ale hradil se paušál).

Jelikož město často hostilo vojáky, bylo mu ve druhé polovině 19. století nabídnuto, aby trvale ubytovával část císařského vojska. Byl sem přidělen 88. pěší pluk. Dříve vojáci přebývali v prázdných nebo obecních domech, ale i u měšťanů. To už by za těchto okolností nebylo možné, proto město přistoupilo k výstavbě kasáren. Ty byly dokončeny právě na začátku 20. století. Dnes tyto budovy slouží jako městská knihovna a gymnázium.

Berounské gymnázium bylo založeno roku 1910 u příležitosti osmdesátých narozenin císaře Františka Josefa I.. O vznik školy se zasloužil její první ředitel Dr. Oktavián Wagner, který je známý tím, že bojoval za vyšší vzdělání dívek. Středních škol, které směly navštěvovat dívky, bylo u nás málo, proto pomáhal zakládat dívčí lycea, což ovšem byl jen takový mezikrok. Pro vybudování střední školy si vybral Beroun, který tento typ školy postrádal. Navíc měl Beroun dobrou pozici, protože obdobná škola se v okolí nenacházela, a Wagner počítal, že by sem jezdily děti ze šedesáti okolních obcí.⁶² Na Wagnerovu počest po něm bylo pojmenováno náměstí

⁶² VLADYKA, Josef: *Můj Beroun*. Beroun: Městský osvětový sbor, 1938, s. 367.

před budovou gymnázia. Dnes v této budově sídlí 3. základní škola a gymnázium se přesunulo do budovy bývalých kasáren.

Obrázek 10: Stará budova gymnázia

Zdroj: vlastní foto

8.1 První světová válka⁶³

V noci z 25. na 26. července 1914 dostal Beroun rozkaz k mobilizaci. Ta probíhala pomaleji, než se plánovalo, protože kvůli žnám nebylo přítomno mnoho vojáků. Celkově narukovalo 6 000 mužů a jejich velitelem se stal generál K. Wagner. Už během mobilizace měl Beroun první válečnou oběť, kterou byl proviantní důstojník, který spáchal sebevraždu.

Potraviny získávali lidé z okolních obcí a z místních trhů, které se zde pravidelně pořádaly. S vypuknutím války ale začali lidé skupovat množství zboží do zásoby v obavě dlouhého trvání bojů. Lidé sháněli potraviny za jakoukoli cenu, z čehož těžili obchodníci. Platilo se také zlatem nebo se vyměňovalo zboží za jiné. Problémy se zásobováním se v Berouně projevily už po půl roce od začátku války. Potraviny proto začaly být vydávány na poukázky, týkalo se to zejména mouky, které byl nedostatek (viz Příloha 4). Město si muselo u místní spořitelny otevřít úvěr, aby mohlo nakoupit obilí na chleba. Lidé umírali hladem, nejhorší situace nastala podle jednoho pamětníka v letech 1915-1916. Zásobování a jiné sociální záležitosti měla na starosti aprovizační komise. Ta zavedla maximální ceny u některých potravin a různé ceny pro městské a venkovské obyvatelstvo. Začaly se vydávat také poukázky na polévku a na tuk a jako chudinská podpora se vydávalo

⁶³ CAJTHAMLOVÁ, Eva: Beroun v době první světové války. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2004, 7, s. 95-144. ISBN 80-239-3288-8

dřevo a uhlí, na které měly přednost ženy odvedených vojáků. Kvůli nedostatku uhlí byla často přerušována výuka ve škole, až došlo k nařízení, že se nesmí vyučovat při teplotě nižší než šest stupňů.

„I jednotlivé průmyslové závody v Berouně musely přizpůsobit svou výrobu válečnému období. Některé podniky zcela zastavily svou činnost, či omezily výrobu, jiné prosperovaly, protože vyráběly sortiment důležitý pro válečné účely. Společným znakem tohoto období ve všech berounských podnicích byl samozřejmě hromadný odchod mužů do boje. Tím došlo k odlivu kvalifikované pracovní síly.“⁶⁴ V továrnách proto musely pracovat i ženy a váleční zajatci. Nejvíce prospívaly železárny, kde vládl tvrdý režim (pracovalo se až 14 hodin denně), a Kubinzkého textilka, ke které byla přistavěna další dvě pracoviště, takže si mohla dovolit zaměstnat více dělníků.

Školy zaznamenávaly pokles počtu žáků. K tomuto úbytku došlo v souvislosti s odchodem mužů do války. Samotné ženy se s dětmi stěhovaly k příbuzným, a to zejména na venkov. Školy proto bylo možné využít jako vojenské nemocnice a děti se učily v místním hostinci.

Stavební činnost v Berouně sice pokračovala i během války, jednalo se však zejména o stavby určené válečným účelům nebo osobám na důležitých postech. Přibyl také nový hřbitov pro pohřbívání vojáků.

Hlad lidí velmi ovlivňoval a nutil je až ke krádežím. Navíc občanům ubývaly finance, protože museli přispívat na válečné půjčky zchudlému státu. Půjček proběhlo celkem osm a muselo se jich účastnit město, městské korporace i jednotlivci (dokonce i žáci berounských škol). V roce 1917 propukly ve městě stávky a hladové bouře. Zásoby potravin měly postačit pouze do konce roku 1918. Proto následovaly další demonstrace i v tomto roce, až byla 14. října na náměstí vyhlášena generální stávka, při které už se hovořilo o samostatnosti českého státu. Byla zastavena práce ve všech továrnách a čekalo se na pád monarchie.

8.2 Meziválečné období

V meziválečném období stále přetrvávají potíže se zásobováním. Ty se ještě zvětšily návratem vojáků. Potraviny byly vydávány na potravinové lístky, ale rozmohl se také černý trh. Ceny v obchodech rostly závratným tempem, což si

---

⁶⁴ CAJTHAMLOVÁ, Eva: Beroun v době první světové války. *Minulost Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2004, 7, s. 115. ISBN 80-239-3288-8

většina lidí spojovala s Židy a lichvou. Toto podezření přerostlo až v antisemitismus a protilichvářské demonstrace (viz Příloha 7). Roku 1921 byl zrušen přidělový systém.

„Zatímco v roce 1921 mělo město 11 488 obyvatel, kteří žili v 969 domech, o necelých deset let později se počet obyvatel zvýšil již na 13 118 a počet domů dokonce na 1 483 (!). Nejrychleji se rozvíjelo Plzeňské předměstí (Beroun 2), které v roce 1921 čítalo 464 domy a v roce 1930 již 758 domů. Ale i na Pražském předměstí (Beroun 3) přibylo ve stejném období poměrně dost staveb (1921: 296, 1930: 514).“⁶⁵

Podoba města ale zcela neodpovídala počtu obyvatel ani moderní době. Ač byl Beroun industrializované město, připomínal vzhledem spíše venkov, protože jeho zástavba probíhala bez jakéhokoli plánu. Navíc poměr bytů k počtu lidí nevytvářel zrovna nejlepší podmínky – v jednopokojovém bytě bydlelo až patnáct osob. Město proto začalo s výstavbou malometrážních bytů a obecních nájemních domů. Továrny většinou stavěly bytové domy pro své dělníky. Za Městskou horou tedy vyrostla dělnická čtvrť činžovních domů. Došlo také ke stavbě rodinných domů, která byla inspirována pražskou Ořechovkou. Probíhala ale také individuální výstavba. První moderní budovou byl dům městské spořitelny, který vyvolával mnoho sporů, protože se jednalo o železobetonovou stavbu v duchu funkcionalismu.

Průmysl města se soustřeďoval na předměstí, a to zejména na Plzeňské blízko nádraží, ale začal se rozvíjet i na Závodí. Ve třicátých letech se Berouna dotkla hospodářská krize způsobená krachem na newyorské burze v roce 1929. Mezi prosperující firmy patřila textilka rytíře Kubinzkého, vápenky a cementárny, Šimonkova slévárna a strojárna, která jako jediná v republice vyráběla pekařské a cukrářské zařízení. Novým podnikem byly eternitové závody, kterých se jako jediných nedotkla krize, protože jejich výrobky byly díky dobré kvalitě velmi oblíbené. Zatloukalova (dříve Duslova) pila a parketárna patřila ve svém oboru k největším ve střední Evropě a vyvážela své zboží do Německa a Francie. Malých živnostníků ubývalo kvůli velké konkurenci místních i cizích firem (např. Baťa). Zboží se prodávalo nejen v kamenných obchodech, ale i na trzích, které se pravidelně konaly ve středu a v sobotu a pořádají se tak dodnes.

---

⁶⁵ TOPINKA, Jiří: Meziválečný Beroun očima kritiků. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2002, 5, s. 288. ISBN 80-238-8324-0

„Není asi překvapením, že v industrializovaném městě dosáhl podíl dělníků (včetně zemědělských) 51%. (...) Celkově vzato však obyvatelé se zaměstnáním zahrnovali pouze polovinu dospělé populace. Tu druhou polovinu z malé části tvořili penzisté, ale především ženy v domácnosti. Jejich počet se však v důsledku pomalu postupující emancipace snižoval, i když jen pomalu.“⁶⁶

V důsledku hospodářské krize rostla velmi rychle nezaměstnanost. V roce 1933 bylo hlášeno 585 nezaměstnaných.⁶⁷ Město zavedlo pro nezaměstnané tzv. nouzové práce – dláždění ulic, stavba obecních domů, regulace toků, úpravy města. Nejvíce dělníků pojala stavba městského vodovodu. Lidem bez práce byla vydávána podpora a poukázky na jídlo – žebračky (na mouku, brambory, mléko, sádlo). S rostoucí bídou byly pořádány sbírky pro potřebné (viz Příloha 8). Nejhůře na tom byly v této situaci děti, které na ulicích žebrały o jídlo. Město proto pro ně organizovalo sbírky oblečení, rozdávalo polévku a zařídilo bezplatnou lékařskou péči. Město mělo pouze soukromé ordinace nebo specializující se spolky (Masarykův sociální ústav pro péči o zdraví lidu – tuberkulóza, pohlavní nemoci, porodnice, ochrana matek a dětí). Proto bylo velkou událostí otevření moderně vybavené nemocnice v roce 1929.

8.3 Druhá světová válka

V Berouně se německá armáda usadila už první den okupace – 15. března 1939. Obsadila zdejší kasárna a Duslovu vilu, která už v té době byla ve vlastnictví města. Ač zde byl původně zřízen oberlandrát⁶⁸, nakonec zde zůstaly pouze tři německé instituce a v čele okresního úřadu stále setrvali Češi. Podle výpovědí pamětníků se místní Němci chovali k obyvatelům Berouna slušně a leccos přehlíželi. Jak se zdá, městu se až na jednu výjimku vyhnuli fanatičtí nacisté. Od roku 1940 až do konce války byl v čele města vládní komisař JUDr. Václav Cee, který byl zřejmě díky napůl českému původu k Berounu velmi shovívavý. Staral se o rozvoj města a věnoval mnoho peněz na nákup potravin pro chudé. Svými výsledky dosáhl toho, že se stal starostou města⁶⁹.

---

⁶⁶ TOŠNEROVÁ, Marie a kolektiv: *Beroun*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 282-283. ISBN 978-80-7106-964-5

⁶⁷ HOLEČEK, Jaroslav: *Boj dělnictva v Berouně v období hospodářské krize. Obrázky z Berounska*. Praha: Siréna, 1967, s. 185.

⁶⁸ Pozn.: správní úřad vykonávající kontrolu nad okresy a obcemi ve svém obvodu

⁶⁹ Pozn.: tuto výsadu získal také Hradec Králové, České Budějovice a Louny

Nezaměstnanost během války téměř vymizela a v některých odvětvích se dokonce zvýšily i příjmy. Proběhlo to však na úkor vzdělání. Němci postupně obsadili všechny školy, proto se vyučování stěhovalo na provizorní místa a koncem války už se neučilo vůbec. Středoškoláci byli nuceni pracovat v továrnách.

8.3.1 Berounští Židé

Začátkem války žilo v Berouně 157 Židů⁷⁰. V rámci německých opatření byli do židovských obchodů dosazováni správci a bylo prováděno tzv. odžidovštění. V Berouně se toto nařízení dotklo zejména větších statků a podniků. Malé živnosti zůstaly zpočátku u židovských vlastníků (později byly ale také zabaveny), musely však být označeny dvojjazyčným nápisem, že se jedná o židovský obchod. Nad obchodem obuvníka Töpra se posléze objevil provokativní nápis Árijský obchod. Majitel, který musel nápis odstranit, tento krok vysvětlil tím, že jeho obchod prý budí dojem, že je ve vlastnictví Žida.

Dalším protižidovským ustanovením měl být omezován styk Židů a nežidovského obyvatelstva. Berouna by se tento krok příliš nedotkl, protože zde žila pouze malá menšina Židů, ale bylo mu to doporučeno vládním komisařem jako prevence kvůli případným návštěvám z řad výše postavených. „V kavárně Slavii, v hotelech U Tří korun a Českém dvoře měly být vyhrazeny pro Židy oddělené místnosti. V restauraci na Plzeňce a v hostinci U Heroldů, kde se scházelo nejvíce Židů, neviděl komisař důvod separaci nařizovat. Naopak cukrárnu U Horáků a kavárnu Sport navrhl prohlásit Židům za nepřístupné, neboť oba podniky byly hojně navštěvovány říšskými vojáky.“⁷¹

Následovaly další zákazy pro Židy týkající se hlavně návštěv veřejných míst – někde byly zakázány úplně, někde byla stanovena návštěvní doba pro Židy. V Berouně směli Židé chodit do obchodu od 10:30 do 12 a od 14:30 do 16:30 hodin, do peněžních ústavů od 10 do 11 hodin dopoledne, kdy byla nejmenší návštěvnost, a na úřad od 8 do 9 hodin, kdy ještě nebylo oficiálně otevřeno.

První transport berounských Židů byl vypraven 18. února 1942 do Terezína. Jejich pobyt zde však netrval dlouho – už 11. a 17. března byli přesunuti do polské

⁷⁰ TARANTOVÁ, Klára: Antisemitismus a jeho projevy na Berounsku 1866-1942. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2006, 9, s. 162. ISBN 80-86772-21-7

⁷¹ TARANTOVÁ, Klára: Antisemitismus a jeho projevy na Berounsku 1866-1942. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2006, 9, s. 159. ISBN 80-86772-21-7

Izbiky⁷², kde byli všichni usmrceni v plynových komorách. Transporty odjížděly z Berouna až do roku 1945, ale už většinou do Osvětimi. Holocaust přežilo jen šest berounských Židů, z nichž se pouze tři vrátili do Berouna.⁷³

8.3.2 Konec války

Beroun byl už od začátku války připravován na možné bombardování. „Město zřídilo značným nákladem 21 veřejných protiletectvých úkrytů, většinou v dobrých sklepech v budovách v celém obvodu města. Tyto kryty byly nákladem obce vybaveny jednak příslušnými lékárníčkami, jednak motykami a lopatami pro případ zasypání, dále vědry, petrolejovými lampami, provizorními záchody a pitnou vodou. Veřejné protiletectvé úkryty byly zřízeny celkem pro 3 790 osob.“⁷⁴ (viz Příloha 9) Beroun se bombardování dočkal až v posledním roce války, a to celkem čtyřikrát – 20. října 1944, 16. prosince 1944, 17. dubna, 29. dubna 1945. Za těmito nálety stálo americké letectvo, které si Beroun vybralo jako důležitou železniční křižovatku. Po náletech zůstal v Berouně obrovský kráter, spousta zničených a poškozených domů, 44 mrtvých a 85 raněných.⁷⁵

Po skončení války byli Němci postupně odsouváni. Než k tomu však došlo, byl v budově berounské obchodní akademie zřízen internační tábor, ve kterém se nacházeli němečtí vojáci i civilisté a čeští kolaboranti. Celkem tu bylo drženo v internaci 1 227 osob.⁷⁶ Internovaným byl zabaven veškerý majetek, který byl rozdělen mezi lidi, kteří se vrátili z koncentračních táborů nebo měli poškozené domy bombardováním. Pro Němce, kteří nebyli v internaci, byla stanovena pravidla a zákazy, které připomínaly válečná nařízení pro Židy. Němci byli využíváni pro práci v těžkém průmyslu, v zemědělství a na likvidaci škod po náletech. Kvůli nedostatku pracovních sil je pronajímaly internační tábory – v Berouně si účtoval 1,50 K za hodinu.

---

⁷² Pozn.: pobočka vyhlazovacího tábora Majdanek

⁷³ TOŠNEROVÁ, Marie a kolektiv: *Beroun*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 310. ISBN 978-80-7106-964-5

⁷⁴ ŠPRINGL, Jan: Nálety na Beroun ve světle kronikářských zápisů. *Minulost Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2005, 8, s. 223. ISBN 80-86772-10-1

⁷⁵ ŠPRINGL, Jan: Nálety na Beroun ve světle kronikářských zápisů. *Minulost Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2005, 8, s. 217-230. ISBN 80-86772-10-1

⁷⁶ TOPINKA, Jiří: Němci na Berounsku a jejich odsun. *Minulost Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 1998, 1, s. 183. ISBN 80-238-1703-5

8.4 Beroun za socialismu

„V Berouně měli komunisté tuto cestu ulehčenou díky vysoké předválečné podpoře, kterou ještě znásobily hrůzy války a pochopitelně přítomnost Rudé armády. Většina obyvatel projevovala vůči sovětským vojákům nelíčené sympatie.“⁷⁷

Po druhé světové válce se Beroun územně velmi rozšířil. Na několik let došlo k připojení některých obcí z Křivoklátska a Kladenska a také dnešní Rudné. Velkým krokem bylo zrušení hořovického okresu a přenesení jeho kompetencí na Beroun. V šedesátých letech byly kvůli dokončení kolektivizace a zakládání velkých zemědělských podniků rušeny malé obce. K Berounu byly připojeny vesnice Jarov a Zdejcina a v sedmdesátých letech ještě Hostim. Překvapivým činem bylo spojení s Královým Dvorem, což bylo prosperující průmyslové město díky jeho proslulým železárnám. V roce 1980 se tak Beroun rozkládal na 50 km² a měl 23 472 obyvatel.

Tabulka 4: Správní vývoj Berouna

Čtvrť	Název	Integrace	Dezintegrace
Beroun 1	centrum	původní čtvrť	-
Beroun 2	město	původní čtvrť	-
Beroun 3	Závodí	původní čtvrť	-
Beroun 4	Zavadilka	původní čtvrť	-
Beroun 5	Jarov	14. 6. 1964	-
Beroun 6	Zdejcina	14. 6. 1964	-
Beroun 7	Králův Dvůr	1. 1. 1980	24. 11. 1990
Beroun 8	Karlova Huť	1. 1. 1980	24. 11. 1990
Beroun 9	Popovice	1. 1. 1980	24. 11. 1990
Beroun 10	Křižatky	1. 1. 1980	24. 11. 1990
Beroun 11	Počaply	1. 1. 1980	24. 11. 1990
Beroun 12	Levín	1. 1. 1980	24. 11. 1990
Beroun 13	Trubín	1. 1. 1980	24. 11. 1990
Beroun 14	Zahořany	1. 1. 1980	24. 11. 1990
Beroun 15	Hostim	1. 3. 1976	-

Zdroj: TOŠNEROVÁ, Marie a kolektiv: *Beroun*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 334.

Po válce se město potýkalo s velkým nedostatkem bytových prostor. Berounská textilka začala jako první se stavbou zaměstnaneckých bytů, pak ji ještě

⁷⁷ TOŠNEROVÁ, Marie a kolektiv: *Beroun*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 317. ISBN 978-80-7106-964-5

následovala cementárna a železářny. Pomalu zde vznikalo sídliště. Činžovní domy vyplňovaly prázdná místa mezi domy a rychlost jejich výstavby se často podepsala na jejich kvalitě.⁷⁸ V šedesátých letech začalo město budovat nové sídliště tvořené už panelovými domy. Bytů však bylo stále málo, proto se pokračovalo i v letech sedmdesátých.

Za socialismu došlo v Berouně k největší výstavbě. Jednalo se zejména o nájemní byty. Pro jejich výstavbu byla ale nejdříve nutná demolice starých domů, které byly následně nahrazeny až desetipatrovými bytovými domy. Počet bytů v Berouně (bez připojených vesnic) díky tomu stoupl z 5 324 na 6 064 během let 1961-1970 a do roku 1991 se ještě zvýšil na 6 876 bytů.⁷⁹

Město kvůli sídlišti nevěnovalo dostatek pozornosti starým domům v centru, které začaly chátrat. Objevil se plán, podle něhož měla být zbourána značná část centra, která měla být nahrazena sídlištěm. K demolicí opravdu došlo, ale místo plánovaného sídliště zde zůstala prázdná místa kvůli chybějícím financím. Pouze v ulici Na Klášteře u náměstí byl zbudován panelový dům pro seniory a bytovky. Dále byla na severní straně města zbourána celá čtvrť Rybáře a kvůli stavbě dálnice D5 několik domů na Závodí.⁸⁰ Nová sídliště vyrostla podél Litavky, u obchodní akademie a mezi Tyršovou ulicí a Tibou, kde byl sveden pod zem tovární náhon a uvolnilo se tak místo pro 900 bytů.

Obrázek 11: Berounské sídliště

Zdroj: vlastní foto

⁷⁸ Pozn.: tato čtvrť byla nazývána Korea podle právě probíhající korejské válce

⁷⁹ TOŠNEROVÁ, Marie a kolektiv: *Beroun*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 335. ISBN 978-80-7106-964-5

⁸⁰ Pozn.: toto ničení Berouna je zachyceno v seriálu Evžena Sokolovského Muž na radnici

Individuální výstavba se příliš nepovolovala, protože se dávala přednost panelákům. Zájemce proto musel nejprve doložit, že má na stavbu dostatek materiálu, který byl tehdy špatně k sehnání. Rodinné domy se stavěly hlavně na Závodí, kterému se jako jedinému panelová výstavba vyhnula, ač se původně v plánu objevila.

Po roce 1945 žilo v Berouně 13 932 osob⁸¹. Tento počet do roku 1950 trochu poklesl z důvodu odsunu Němců, ale pak došlo k poměrně rychlému růstu. Největší přírůstek obyvatel nastal v 50. a 60. letech, kdy se berounská populace vyšplhala až téměř k osmnácti tisícům. Sedmdesátá léta byla spíše ve znamení stagnace kvůli stále převládajícímu nedostatku bytů. Situace se proto zlepšila s výstavbou nového sídliště, a to zejména díky migraci.

Tabulka 5: Demografie 1971-1989

Rok	Stav 1.1.	Přírůstek přirozený	Přírůstek migrační	Přírůstek celkový	Územní změna	Stav 31.12.
1971	17 699	76	-4	72	-	17 771
1972	17 771	93	-180	-87	-	17 684
1973	17 684	81	-190	-109	-	17 575
1974	17 575	101	-143	-42	-	17 533
1975	17 533	50	11	61	-	17 594
1976	17 594	80	218	298	-	17 892
1977	17 892	40	-110	-70	-	17 822
1978	17 822	86	170	256	-	18 078
1979	18 078	63	-46	17	-	18 095
1980	18 095	36	380	416	5 535	24 046
1981	23 650	54	-7	47	-	23 697
1982	23 697	-2	-75	-77	-	23 620
1983	23 620	-14	-1	-15	-	23 605
1984	23 605	-26	209	183	-	23 788
1985	23 788	3	1	4	-	23 792
1986	23 792	17	123	140	-	23 932
1987	23 932	57	19	76	-	24 008
1988	24 008	20	-34	-14	-	23 994
1989	23 994	27	82	109	-	24 103

Zdroj: Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ

Nezaměstnanost za socialismu prakticky neexistovala. Více než polovina občanů v Berouně pracovala v průmyslu. Po válce byly znárodněny velké podniky – cementárna, slévárna, eternitové závody, cukrovar, textilka, pila, pivovar a dalších. V zemědělství došlo ke kolektivizaci – likvidace soukromých zemědělců a utváření zemědělských družstev. V Berouně nebylo družstvo příliš úspěšné, protože mělo málo pracovních sil a půda nebyla jednotná.

⁸¹ TOŠNEROVÁ, Marie a kolektiv: *Beroun*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 354. ISBN 978-80-7106-964-5

9. Beroun po roce 1989

Po listopadovém převratu bylo největší změnou oddělení Králova Dvora a dalších vesnic, které byly připojeny na začátku osmdesátých let. O jejich osamostatnění rozhodla anketa mezi lidmi. Tím tedy logicky došlo velkému poklesu obyvatel. Přírozený přírůstek se až do posledních pěti let pohyboval v záporných číslech. Velmi k tomu přispěla migrace zejména pražského obyvatelstva do Berouna. Díky němu zde vyrostla i nová vilová čtvrť. Podle posledního sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001 se v Berouně nacházelo 2 550 domů, z toho bylo trvale obydleno 2 251 - podíl rodinných domů činil 1 755 a domů bytových 446.⁸² Stavební činnost v Berouně neustala a město se dodnes rozrůstá.

Tabulka 6: Demografie 1990-2009

Rok	Stav 1.1.	Přírůstek přirozený	Přírůstek migrační	Přírůstek celkový	Stav 31.12.	Územní změna
1990	24 103	- 4	81	77	24 180	- 5 778
1991	18 040	7	- 60	- 53	17 987	-
1992	17 987	- 14	- 66	- 80	17 907	-
1993	17 907	-	- 46	- 46	17 861	-
1994	17 861	13	- 37	- 24	17 837	-
1995	17 837	- 54	- 21	- 75	17 762	-
1996	17 762	- 63	74	11	17 773	-
1997	17 773	- 67	- 1	- 68	17 705	-
1998	17 705	- 13	22	9	17 714	- 1
1999	17 713	- 7	- 89	- 96	17 617	-
2000	17 617	- 36	- 32	- 68	17 549	-
2001	17 478	- 47	39	- 8	17 470	-
2002	17 470	- 6	17	11	17 481	-
2003	17 481	- 38	107	69	17 550	-
2004	17 550	30	66	96	17 646	-
2005	17 646	- 2	164	162	17 808	-
2006	17 808	102	87	189	17 997	-
2007	17 997	82	273	355	18 352	-
2008	18 352	93	72	165	18 517	-
2009	18 517	75	24	99	18 616	-

Zdroj: Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ

V srpnu roku 2002 zasáhla Beroun ničivá povodeň. Voda zaplavila celé náměstí a přilehlé ulice, autobusové nádraží, ulici Na Hrázi, silnici vedoucí do nemocnice, ulici U Archivu, sídliště Litava a kolem obchodní akademie, tehdejší budovu gymnázia. Berounka se zvedla až do výše osmi metrů a na náměstí

⁸² TOPINKA, Jiří: Výsledky sčítání lidu 2001 na Berounsku. *Minulost Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2003, 6, s. 326. ISBN 80-86772-02-0

dosahovala voda téměř dvou metrů. Záplavy způsobily škody za 600 milionů korun.⁸³

Obrázek 12: Povodně 2002

Zdroj: <<http://www.povodnefoto.cz>> [2011-03-18]

Po povodních prošlo Husovo náměstí celkovou rekonstrukcí (viz Příloha 10), na kterou přispěl i Fond solidarity Evropské unie. Náměstí si ponechalo svůj původní půdorys, který získalo už v polovině 13. století. Kromě měšťanských domů s barokními štíty dominují náměstí tři sochy. Nejstarší se pojí s první výraznou proměnou náměstí v roce 1729 a jedná se o kamennou kašnu se sochou sv. Jana Nepomuckého. Tehdy bylo náměstí celé hliněné, k jeho vydláždění a vysazení okrasných stromů došlo až na začátku 20. století. V té době také přibyla před radnicí socha Mistra Jana Husa. Tento náboženský rozpor byl vyřešen přesunutím kašny i se sochou k Zábranskému kostelu na Plzeňském předměstí. Zpět se socha vrátila až v roce 2004. Nejmladší památník je věnován berounským vojákům a legionářům padlým za první světové války a kromě pamětní desky ho tvoří socha Černá smrt.

„Město přijalo Program regenerace památkové zóny už v roce 1992, po dvou letech začalo s opravami a od té doby šlo na obnovu historického jádra 600 milionů korun. (...) Například opravilo Hradební ulici, která se táhne podél zdi městského opevnění řadícího se k jedněm z nejzachovalejších hradebních systémů v Česku.

---

⁸³ GARKISCH, Miloš, HOLEČKOVÁ, Marie: *Berounský uličník*. Beroun: Nakladatelství MH, 2003, s. 27. ISBN 80-86720-00-4

Z Berouna tak zmizela jedna z posledních hliněných ulic v centru.⁸⁴ Díky tomu a mnohému dalšímu si Beroun vysloužil titul Historické město roku 2009.

Celkový dojem z města možná trochu kazí šedivá socialistická sídliště, kterým se však nevyhnulo žádné větší město. Tato architektura však pronikla i na Husovo náměstí, kde narušila onen historický nádech. Ovšem ani dnešní stavební umění nevyvolává v místních obyvatelích příjemný pocit. Snaha o zachování starobylého vzhledu poblíž centra byla oslabena moderními prosklenými budovami, které zde nechala vystavět sázková kancelář Tipsport. Jelikož se nacházejí v těsné blízkosti Duslovy vily, působí na mě tento obrázek až komicky.

Obrázek 13: Budova Tipsportu

Zdroj: vlastní foto

---

⁸⁴ KŘEŠŇIČKA, Jakub: Verona po středočesku. *Ekonom*. 22. - 28. 4. 2010, 16, s. 48. ISSN 1210-0714.

Závěr

Tato práce se zabývá urbanizací města Berouna v průběhu dějin. Snažila jsem se zachytit hlavní události, které se podepsaly na vzhledu města a počtu jeho obyvatel. Postupovala jsem chronologicky dějinami od vzniku města, ale větší pozornost jsem věnovala až 18. století, kdy se urbanizace začala pomalu rozvíjet, a 19. a 20. století, kdy už bylo město plně urbanizované a industrializované.

Hlavními body, na které jsem se soustředila, byl stavební a populační rozvoj města, protože tyto dvě složky se navzájem velmi ovlivňují. Zkoumala jsem, jaké stopy na něm zanechalo politické a hospodářské dění, ale také přírodní katastrofy. Myslím, že se mi tak povedlo vystihnout cíle, které jsem si stanovila v úvodu.

Publikací o Berounu vyšlo poměrně dost, dokonce jsou přístupné i starší spisy jako Kronika královského města Berouna sepsaná na začátku 19. století berounským děkanem Josefem Antonínem Seydlem nebo spisy Františka Zelinky z 80. let 19. století. Jejich problémem však je, že uvádějí historická fakta, ale vyhýbají se přesným číselným údajům. Z tohoto pohledu je velmi cenná kniha Beroun od kolektivu autorů (vedoucí Marie Tošnerová), kteří jsou pracovníky berounského archivu, proto je tato kniha velmi podrobná a zabývá se celými dějinami města až do roku 1989. Státní okresní archiv v Berouně navíc vydává už od roku 1998 vlastní sborník Minulostí Berounska, kde se věnuje nejružnějším tématům z historie obcí na Berounsku.

Bohužel ani archivní dokumenty nejsou kompletní a až do třicetileté války prakticky neexistují žádné dochované záznamy o počtu obyvatel v Berouně, musela jsem se proto obejít bez nich a vystačit si s pouhými hypotézami historiků. Nicméně doufám, že i bez exaktních údajů je možné udělat si dobrý obrázek o stavu obyvatelstva.

Pro mě osobně bylo zajímavé pozorovat, co všechno mělo vliv na počet obyvatel, jak se měnil vzhled města. Protože je mi Beroun blízký, mohla jsem si udělat i soukromé porovnání se současným stavem. Jelikož si pamatuji povodně z roku 2002, mohla jsem si přiblížit, jak moc ovlivňovaly život v Berouně v dřívějších letech, kdy tu byly téměř na „denním pořádku“. Navíc bylo velkým přínosem podívat se například na probíhající války zevnitř města – nevidět krvavé bitvy, ale to, co se dělo na jejich pozadí, tedy jak město fungovalo, jak se chovali jeho obyvatelé.

Beroun je město s dlouhou historií, která sahá až do 13. století. Z tohoto období pochází také městské opevnění, jehož pozůstatky se zachovaly dodnes a město si je pečlivě chrání. Historické centrum tedy zůstává stále odděleno od okolí, jak tomu bylo už od středověku. Město ale nechalo postupně opravit všechny berounské památky, takže dnes působí opravdu reprezentativním dojmem.

Dnes jsou stálou součástí Berouna obce Jarov, Hostim a Zdejcina. Město se kromě těchto tří dělí ještě na další části. Tou nejstarší je samozřejmě centrum, které bylo odděleno hradbami. Právě ty bránily dalšímu rozšiřování, proto se nové domy stavěly až za branami města. Postupně zde vznikla tři předměstí – Horní, Dolní a Hrnčířské, které se později přidružilo k Hornímu předměstí. Na konci 18. století se předměstí přejmenovala na Plzeňské a Pražské. Tyto názvy se používají dodnes, jen označují menší části. Pražské předměstí se nachází za Berouňkou na sever od Pražské ulice, na jihu je čtvrť Závodí. Oblast za Plzeňskou bránou je dnes označena jako Beroun – město. Čtvrť nad Městskou horou nese jméno Hlinky a jako Plzeňské předměstí se nazývá část města sousedící s Královým Dvorem. Území za vlakovým nádražím se jmenuje Zavadilka (dříve Příbramské předměstí). (viz Příloha 11)

Na současné podobě města se nejvíce podepsala rozsáhlá povodeň v roce 2002, která měla katastrofální dopad na historické centrum. Po této ničující pohromě došlo pod záštitou Evropské unie k rekonstrukci Husova náměstí. Počet obyvatel se vyšplhal k devatenácti tisícům, a to už nejen díky migraci, ale také vysokému přirozenému přírůstku.

Seznam použité literatury

Tištěné zdroje:

- BUBEN, Milan, BUBNOVÁ, Julie: *Heraldika* (CD-ROM). Praha: Albatros, 2007. ISBN 8594050420397
- CAJTHAMLOVÁ, Eva: Beroun v době první světové války. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2004, 7, s. 95-144. ISBN 80-239-3288-8
- ČAPKA, František: *Dějiny zemí Koruny české v datech*. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-7277-000-4
- GARKISCH, Miloš, HOLEČKOVÁ, Marie: *Berounský uličník*. Beroun: Nakladatelství MH, 2003. ISBN 80-86720-00-4
- GARKISCH, Miloš, HOLEČKOVÁ, Marie: *Ve znamení berounského medvěda*. Beroun: Nakladatelství MH, 2001
- GARKISCH, Miloš: *Berounsko*. Beroun: Okresní úřad Beroun, 1998. ISBN 80-238-3058-9
- GARKISCH, Miloš: Cechy na Berounsku (2. část). *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2001, 4, s. 39-56. ISBN 80-238-6744-X
- GARKISCH, Miloš: K původu jména Beroun. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2001, 4, s. 9-12. ISBN 80-238-6744-X
- HÁJEK Z LIBOČAN, Václav: *Kronika česká*. I. díl, Úvod. R. 644-904. Doba pohanská. Praha: V. Flajšhans, 1918
- *Historie a současnost podnikání na Berounsku a Hořovicku*. Žehušice: Městské knihy, 2006. ISBN 80-86699-40-4
- HORSKÁ, Pavla, MAUR, Eduard, MUSIL, Jiří: *Zrod velkoměsta*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2002
- HRŮZA, Jiří: *Slovník soudobého urbanismu*. Praha: Odeon, 1977
- JUNGSMANN, Josef: *Slownjk česko-německý Josefa Jungsmanna, doktora filosofie...*: Pomocj českého museum; Djl 1, A - J. Praha: s.n., 1835 (Dostupné z WWW: <<http://www.slownjk.cz/>>)
- KŘEŠNÍČKA, Jakub: Verona po středočesku. *Ekonom*. 22. - 28. 4. 2010, 16, s. 48-49. ISSN 1210-0714

- KULHÁNEK, Otakar: Beroun očima tereziánských katastrů. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2005, 8, s. 9-37. ISBN 80-86772-10-1
- KULHÁNEK, Otakar: Berounské zemědělství a výstavba města v číslech josefínského katastru. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2007, 10, s. 75-104. ISBN 978-80-86772-25-7
- KULHÁNEK, Otakar: Hladomor v letech 1771 – 1772 a jeho dopad na obyvatelstvo panství Králův dvůr. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2001, 4, s. 57-71. ISBN 80-238-6744-X
- KULHÁNEK, Otakar: Hospodářský život města Berouna ve druhé polovině 17. století. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2003, 6, s. 105-137. ISBN 80-86772-02-0
- *Obrázky z Berounska*. Praha: Siréna, 1967
- PROFOUS, Antonín: *Místní jména v Čechách*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1954
- RAZÍM, Vladislav: *Středověké opevnění města Berouna*. Nymburk: Vega-L, 2003. ISBN 80-86757-09-9
- SEYDL, Josef Antonín: *Kronika královského města Berouna*. Beroun: Státní oblastní archiv Praha – Státní okresní archiv Beroun, 2003. ISBN 80-86772-03-9
- SOUKUPOVÁ, Jitka: *Beroun - turistický průvodce*. Beroun: Město Beroun, 2006
- ŠPRINGL, Jan: Nálety na Beroun ve světle kronikářských zápisů. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2005, 8, s. 214-234. ISBN 80-86772-10-1
- TARANTOVÁ, Klára: Antisemitismus a jeho projevy na Berounsku 1866-1942. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2006, 9, s. 117-165. ISBN 80-86772-21-7
- TOPINKA, Jiří: Meziválečný Beroun očima kritiků. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2002, 5, s. 287-297. ISBN 80-238-8324-0
- TOPINKA, Jiří: Němci na Berounsku a jejich odsun. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 1998, 1, s. 164-198. ISBN 80-238-1703-5
- TOPINKA, Jiří: Proměny berounského náměstí. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2004, 7, s. 302-306. ISBN 80-239-3288-8

- TOPINKA, Jiří: Výsledky sčítání lidu 2001 na Berounsku. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2003, 6, s. 324-327. ISBN 80-86772-02-0
- TOŠNEROVÁ, Marie a kolektiv: *Beroun*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-964-5
- TOŠNEROVÁ, Marie: Beroun počátkem 18. století. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2004, 7, s. 9-21. ISBN 80-239-3288-8
- TOŠNEROVÁ, Marie: Industrializace a urbanizace Berouna v druhé polovině 19. století. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2001, 4, s. 112-130. ISBN 80-238-6744-X
- TOŠNEROVÁ, Marie: Požáry v městě Berouně v průběhu 16. století. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 1999, 2, s. 9-13. ISBN 80-238-3529-7
- VLADYKA, Josef: *Můj Beroun*. Beroun: Městský osvětový sbor, 1938
- ZAHRADNÍK, Jiří: Beroun a Berounsko na nejstarších mapových vyobrazeních. *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2005, 8, s. 187-195. ISBN 80-86772-10-1
- ZELINKA, František: *Okres berounský*. Praha: Dr. Edvard Grégr, 1888

Internetové zdroje:

- ARCHEOLOG.cz: katalog archeologických památek na území ČR [online]. 2009-01-14 [cit. 2011-03-09]. Stradonice, oppidum Hradiště. Dostupné z WWW: <<http://www.archeolog.cz/lokalita/sc-stradonice-01/38>>.
- Český statistický úřad [online]. Praha: Český statistický úřad, 2010 [cit. 2011-03-12]. Databáze demografických údajů za obce ČR. Dostupné z WWW: <http://notes2.czso.cz/cz/obce_d/index.htm>.

Seznam obrázků, tabulek a příloh

Obrázek 1: Oppidum Stradonice	8
Obrázek 2: Berounský znak	11
Obrázek 3: Berounské hradby	12
Obrázek 4: Dolní a Horní brána	13
Obrázek 5: Štítové domy na náměstí.....	18
Obrázek 6: Džbán Šimona Nemazala.....	24
Obrázek 7: Duslova vila.....	29
Obrázek 8: Berounská radnice	30
Obrázek 9: Stará budova gymnázia.....	32
Obrázek 10: Berounské sídliště.....	39
Obrázek 11: Povodně 2002	42
Obrázek 12: Budova Tipsportu	43
Tabulka 1: Počet obyvatel.....	22
Tabulka 2: Počet domů v Berouně v letech 1715-1830	26
Tabulka 3: Obyvatelstvo města Berouna v roce 1910.....	31
Tabulka 4: Správní vývoj Berouna.....	38
Tabulka 5: Demografie 1971-1989	40
Tabulka 6: Demografie 1990-2009	41
Příloha č. 1: Městské hradby	51
Příloha č. 2: Mapa Milukáše Klauďyána	51
Příloha č. 3: Článek o atentátu na Františka Ferdinanda.....	52
Příloha č. 4: Poukázka na odběr chleba a mouky.....	53
Příloha č. 5: Zřízení národního výboru	54
Příloha č. 6: Plakát ke vzniku Československa	55
Příloha č. 7: Plakát proti lichvě	56
Příloha č. 8: Sbírka pro nezaměstnané	57
Příloha č. 9: Pokyny při leteckém poplachu.....	58
Příloha č. 10: Proměny berounského náměstí	59
Příloha č. 11: Mapy Berouna.....	61

Anotace

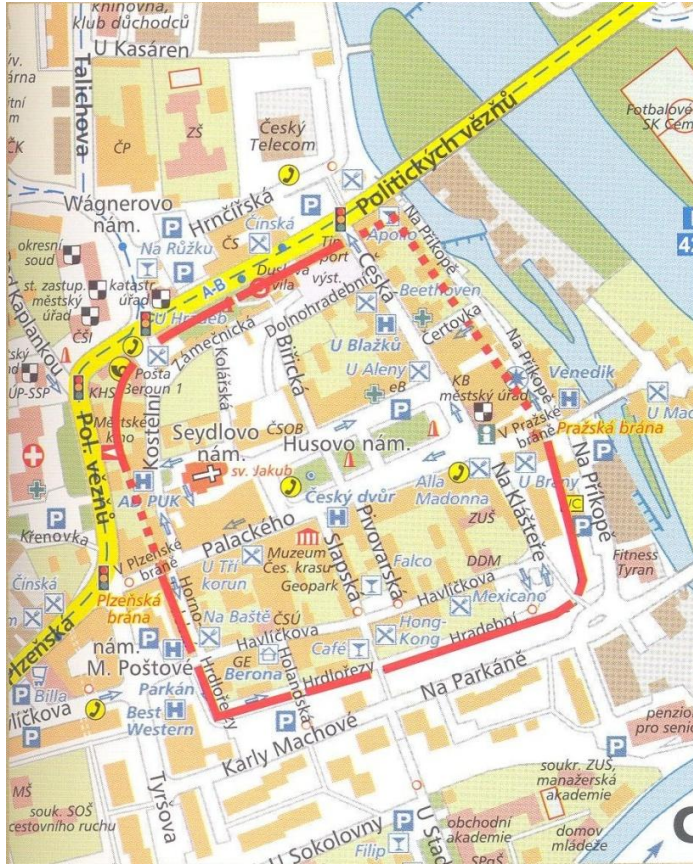
Práce pojednává o vývoji města Berouna z hlediska urbanizace. V jednotlivých historických etapách se věnuji vlivu nejdůležitějších politických, hospodářských a přírodních událostí na počet obyvatel a výstavbu domů ve městě. Podobu města zkoumám od jeho počátků až do současnosti. V první části se zabývám historií města od jeho založení do konce sedmnáctého století. Druhá část je věnována počátkům urbanizace, teda 18. a 19. století. Poslední úsek vyzdvihuje okolnosti 20. století týkající se města a jeho současný vzhled.

Annotation

This thesis deals with the development of the town of Beroun and its urban development. In individual historic periods I focus on how the most important political, economic and natural events have influenced the population and development of the town. I study the town's history from its establishment until the present day. The first part describes the history of the town until the 17th century. The second part focuses on the very beginning of the urban development, which took place in the 18th and 19th centuries. And, the last section highlights events of the 20th century and Beroun's image today.

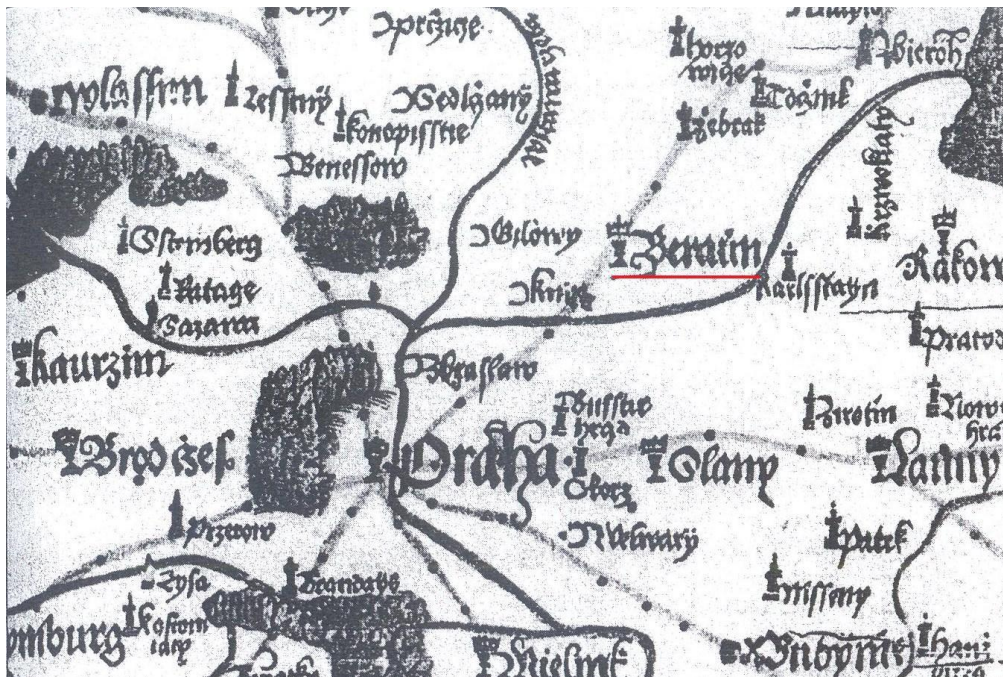
Přílohy

Příloha č. 1: Městské hradby

Zdroj: SOUKUPOVÁ, Jitka: *Beroun - turistický průvodce*. Beroun: Město Beroun, 2006, s. 21

Příloha č. 2: Mapa Milukáše Klaudyána

Zdroj: *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2005, 8, s. 189

Po konfiskaci opravené vydání.

Číslo 26. V Berouně, dne 4. července 1914. Ročník XVII.

HLASY OD BEROUNKY.

Neodvislý politický týdeník.

Vychází každou sobotu. — Redakce a administrace v Berouně, Jungmannova ulice č. 28. — Předplácí se: a donáškou do domu celoročně K 650, půlletně K 325, čtvrtletně K 165; poštovní zásilkou celoročně K 7—, půlletně K 350, čtvrtletně K 175.	Telefon 76 VIII. Jednotlivá čísla —: 12 hal. —	Uzávěrka listu vždy předcházející den v 10 hodin dopoledne. Inzeráty účtují se levně; při stálem inzerování značné výhody. Odběratelství listu počíná podzřemím i čísla a končí jen písemnou výpovědí. — Rukopisy se nevracují. — Redakce se nezapřikují.
---	--	---

Sarajevský atentát.

Těžkým a osudným krokem šla historie v neděli mocnářstvím rakousko-uherským. Dva Srbové z Hercegoviny byli jejími nástroji. Jejich ranami zasažen zemel následník trůnu, arcivévodá František Ferdinand d'Este. Souhlasné zprávy těch, kdož ho blízce znali, potvrzují úsudek těch, kdož pozorovali vývoj věci od té doby, co konopišský pán stal se ne sice dle titulu ale ve skutečnosti spolu-rozhodujícím v této říši.

Zabaveno.

O silné ruce, o dalekosáhlých plánech, o vůli vymoci říši podunajské opět rozhodující postavení mezi velmocemi, o velkých společných snech, zosnovaných s císařem německým, mluvili zasvěcení. Nejčastěji se objevují jeho charakteristika srovnávala jej s Ferdinandem II. vítězem bělohorským. S ním měl společné názory na politiku jak zahraniční, tak vnitřní, s ním sdílel jeho smýšlení o primátu katolické církve a o obnově jejího světského panství i jejího panství nad světem. Připravoval vše, aby v dané chvíli mohl Rakousko-Uhersko opět rozvinouti některými svými sny, aby opět mohlo zahájit aktivní zahraniční politiku, aby mohlo hrát opět roli minulých už století. Výstředně pravil

anglický zahraniční ministr Edvard Grey: Žádný zahraniční ministr v Evropě nemůže dnes bez osobního dojmu hluboké upřímnosti posuzovati zrádu, která stihla císaře, a každý zahraniční ministr ví, jakou oporou byl život císařův pro evropský mír. Ministr stylisované tyto dvě vely největšího žijícího státníka svým hlubokým dvojsmyslem vystihují plně, co jasněji v této věci vyjádří v této říši nemůžeme my.

Z vnitřní politiky odesel muž, jenž vytvořiti chtěl tuze zcentralisovanou říši, jenž chtěl odstranit dualismus, aby z Vídně mohl ovládati všechny národy, jenž chtěl zavést státní němčinu, jenž nad všemi parlamenty chtěl mlít silnou osobní víadu koruny. Tím byl dán jeho poměr k českému národu. Měl v království českém síce bydliště, ale ne domov. Jeho cílem bylo Velko-rakousko, jak je vylíčil ve své knize Grossösterreich jeho politický důvěrník Anzel Popovici.

Zabaveno.

Ostře nutno odmítnouti stvání vídeňských kruhů, zvláště křesťansko-sociálních, které činí zodpovědný za atentát Srbsko vůbec a volají po pomstě a odvetě. Misto, aby nahledly, že tam, kde celým svým nenávisným

Živnostenské rozhledy.

Z dob starých cechů kral. města Berouna.

Mlynáři, pekaři, perníkáři.

Laskavosti pana otce Josefa Hendta, býv. majitele mlýna „Na ostrově“, popřáno mi nahlednouti do spisů důležitých těchto dvou cechů, i podávám z výtahu nejdůležitější a zároveň panu otci za tuto laskavost více děkuji.

Cech mlynářský je jeden z nejstarších pořádků městských. Pěkně spořádané spisy, ponejvíce listy výučné a školní nemalé ceny pod literami A., B., C., D., E., F., úhrnem 225 kusů a dvěma manuální, svědčí panu otci k nemalé čti. Škoda však, že starší spisy a knihy se nedochovaly, neboť nejstarší listiny datují se z r. 1732, knihy pak z r. 1787. Pěkné výučné listy jsou zde Frant. Nerudy od cechu ve Zdicích, kde byl i. starším Vojtěch Chodounský a Jan Kohout II. star-

ším, města Blatné, Rokycan, Pílkrami, Slaného, Radnice, Nymburka, Volyně, Prahy atd. odkud z roku 1778 pochází zdejší rodina Podstátných. V knize jest nařízení Gubernia o vedení účtů, o prodeji mouky a krupice a mistrovství, by se bez složení mistr. kustu neudělovalo. Také pěkný spis o vyražování jezu. V roce 1787 byli zde v držení mlynů: Václ. Schauša, A. Epimach, A. Dědek, F. Vihohorský, V. Klement, F. Seydt, F. Machulka, J. Spitzner, J. Dočkal, Jan Redina, A. Rimouřil, A. Veselý, M. Machulka, Jan Spitzner, vdova Zajíčková, Ant. Volt, Simon Podstátný. Roku 1746 podávají mlynáři pěkný spis na ochránění proti handlířům a mlynářům bezce mlynů. Cech měl zajisté dosti peněz v matce pokladnici, neboť každoročně podpořil chudé mistry a pohorlel značnými obnosy. Pečetě jsou dvě větší a menší. Vyobrazují anděla, držícího znak s mlynářským kulem, sekerou, kružítkem, dvěma lvy po stranách s proutkem. Nápis zní: „Pečetel povíce: pozraj: ML: WERA: MESTE BERAVN.“; uprosited pak písmeny: W. P. I. S. S. K. pořádku

Zabaveno.

postupem proti Srbsku, jež vytlačily z Albánie a tlu vehnaly do druhé války balkánské, sely vit; křídí bouři, misto, aby obrátili v pochybené politice, ženou svým stvaním věd do krajnosti, jež se mohou státi osudnými.

Zabaveno.

□□□□

Měšťanské školy.

Před týdnem konečně povolena nová měšťanská škola chlapecká a dívčí v Kosiřích, aby vyrovnání byl křiklavý poměr národnosti, že již před třemi měsíci povolena německá škola měšťanská v Kaplici.

Bohužel naše zemská správní komise, ač většinou prý je česká, vždy napřed povolí školu německou a pak aby se nekřičelo, také českou; ač měšťanské školy české za německými v poměru obyvatelstva značně pokulhávají.

Tať jest zemská školní rada v pravém obležení žádostí o školy měšťanské. Po několikáté přestávce seznavo se, že zemská správní komise má prostředky, aby zadrženy vývoj škol měšťanských mohli býtí opět urovnán a doplněn, zasílají se hromadně žádosti o seřízení měst. škol.

mezi chasou mlynářskou cech přisně dohlžel. Zajímavý je spor r. 1795, kterak Fr. Dědek spolotovaryši Josefu Sebestovi v šenkovním domě Sváškovským chlupá a pacholík nadal a že jest horší než podruh a p. Když to dva svědkové před celým cechem doznali, vyměřena mu pokuta na 5 zl. 30 kr. Druhý den povolání jsou druzi spolotovaryši, zdali s tím porovnáním, dne věřejšího stanoveným, spokojeni jsou, s čímž oni souhlasili. Na to zavolan Tomáš Kinsky, co proti němu má, proč se vyjádří, že Sebesta za pacholka drží, na což se on všelijak vymlouval. Páni mistry ale jounce proti tomu, že cechem pohrdnuli, přečin mu § 22. z generalie a potrestání magistrátu postoupeno. Musel odprosit cech, všechny svědky, spolotovaryše a vše odvolat. Tak zjednal cech respektu svým usnesením. Přijímání učňů do cechu bylo spojeno s mnohými ceremoniemi. Ve mlýně pana staršího viselo tak zvané mlynářské právo či ferule dřevěná, pěkně vyřezávaná se znakem mlynářů, kterou se neposlušné chasě hrozilo jako právem rych-

Slupiny snoubenců a c. k. dvorní svatebčanů, a komorní fotograf J. F. LANGHANS PRAHA, Vodická 37. POUZE

Příloha č. 4: Poukázka na odběr chleba a mouky

<p>Království České.</p> <h1>Výkaz</h1> <p>o spotřebě chleba a mouky.</p> <p>9. týden</p> <p>6./6. až včetně do 12./6. 1915.</p> <p>49 dkg chleba nebo</p> <p>35 dkg mouky</p> <p>490 g chleba = 350 g mouky.</p> <hr/> <p>Prodej dovolen jen dle váhy, předloží-li se výkaz a oddělí-li se přiměřený ústřížek.</p> <hr/> <p>Nepřevodno! Pěčlivě uschovat! Patisk zakázán!</p> <hr/> <p>Trestní ustanovení. Pro přestupky trestán bude jak prodávající, tak kupu- jící peněžitou pokutou až do 5000 K nebo vězením až do 6 měsíců. V případě odsouzení může se na- ležeti na ztrátu živnosten- ského oprávnění. Padělení výkazu třece se dle trestního zákona.</p> <p>C. k. místodržitelství</p> 	<p>35 g chleba nebo 1 houska nebo 25 g mouky</p>	<p>35 g chleba nebo 1 houska nebo 25 g mouky</p>
	<p>35 g chleba nebo 1 houska nebo 25 g mouky</p>	<p>35 g chleba nebo 1 houska nebo 25 g mouky</p>
	<p>35 g chleba nebo 1 houska nebo 25 g mouky</p>	<p>35 g chleba nebo 1 houska nebo 25 g mouky</p>
	<p>35 g chleba nebo 1 houska nebo 25 g mouky</p>	<p>35 g chleba nebo 1 houska nebo 25 g mouky</p>
	<p>35 g chleba nebo 1 houska nebo 25 g mouky</p>	<p>35 g chleba nebo 1 houska nebo 25 g mouky</p>
	<p>35 g chleba nebo 1 houska nebo 25 g mouky</p>	<p>35 g chleba nebo 1 houska nebo 25 g mouky</p>
	<p>35 g chleba nebo 1 houska nebo 25 g mouky</p>	<p>35 g chleba nebo 1 houska nebo 25 g mouky</p>
	<p>Úřední pečat:</p>	

Zdroj: TOŠNEROVÁ, Marie a kolektiv: *Beroun*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 251

Českému lidu na Berounsku!

V strašlivé době světového požáru velká idea sjednotila český národ. Celý národ do poslední chaty chudásovy proniknut je jednotnou velkou touhou: **chce svobodu!** Ale kolem na všech stranách zříme již po 4 léta obzory rudé od krve a požárů. Malý náš národ krvácí denně z nescetných ran na bojištích i ve své ochuzené vlasti. Oběti, jež přinesl, jsou nesmírné a nenahraditelné.

Dnes však nové hrozné nebezpečí zvedá hlavu, aby uvrhlo celý národ do zkázy. Nejstrašnější ze všech nepřátel lidstva nás navštívil a hlodá již úsilovně na organismu našeho národa. **Je to hlad.** Množství českých lidí, lidí poctivých a pracovitých zmírá hladem a bídou. Vyhublé tváře a předčasné šediny volají k nám denně o pomoc a slitování.

V městech i na venkově padají lidé slabostí, děti — ona naděje národa — umírá nedostatkem mléka, bují choroby a kosí podvýživou vystřebaná těla. Lid z nouze krade a loupi. V novinách čteme zprávy o vraždách pro sousto potravy. Národ jest v tělesném i mravním úpadku a **dojde k rozvratu a ku zkáze**, nebude-li pomoženo trpícím a hladovícím.

U vědomí strašlivého tohoto národního nebezpečí ustavil se v červenci t. r. z jednotné vůle všech politických stran českých **Národní výbor v Praze** a po jeho vzoru dochází ku zřizování okresních Národních výborů. Začátkem září usfaven za účasti všech politických stran **Národní výbor pro okres berounský.**

Velká práce na záchranu českého národa žádá mnoho práce a obětí. Zvláště český venkov musí pomoci. V době nejtěžší národní poroby český sedlák zachránil národ. Ze selské chaty vyšli naši národní buditelé a ze selských vísek vyšel a šířil se mohutný proud národní kultury. Také dnes **český sedlák zachráni národ.**

Proto obracíme se na všechny poctivé a upřímné Čechy berounského okresu, aby všude začato bylo se záchrannou akcí a v každé vesnici byl z místního občanstva zřízen

místní Národní výbor.

Je ale třeba jednat rychle — okamžitě, aby pomoc nepřišla pozdě. Je třeba největší národní solidarity ve dnech nejvyšší bídy. Každý, kdo může, musí pomoci, neboť **národ je v nebezpečí.**

**Národní výbor
pro okres berounský.**

Tiskem A. Čišteckého v Berouně. — Nákladem Nár. výboru pro okres berounský.

Příloha č. 6: Plakát ke vzniku Československa

**OBČANÉ
svobodného státu
Československého!**

Správa věcí našich vrátila se do našich rukou. Odkaz velkého Komenského stal se skutkem.

Tři sta let úpěl drahý národ náš pod dzím jhem. Dnes přišla hodina vysvobození.

Česká krev před Amlensem a na Chemin des Dames netekla nadarmo. Blíží se hodina, kdy šťastná vlasť nadšeně pozdraví své velké hrdiny. Z jejich krve svítila zmučenému národu Jitřenka svobody.

Naši čechoslováci, kteří zachránili Paříž a Calais, kteří zachránili Rusko a ovládli celou Sibiř, musí najítí vlasť nejen nadšeně jásající, ale také slinou, zdatnou a ukázněnou. Toť naší svatou povinností k vítězným hrdinům!

Občané, soudruzi a bratři!

Národní výbor v Praze přejal včera celou správu státní, občanskou i vojenskou. Dosavadní zákony a nařízení zůstávají až na další rozhodnutí v platnosti.

V okrese našem veškerá veřejná správa přechází na Okresní Národní Výbor.

Ode dneška stádují jeho stanové permanentně v zasedací síni Okresního výboru. Jeho rozkazy a pokyny je v zájmu národní kázně a pořádku bezpodmínečně poslechnout. Naprostý klid a pořádek nutno bezpodmínečně zachovávat.

Bezpečnostní stráž a služba pomocná svěřena našemu Sokolstvu a školním ze vedoucím členů Národního Výboru.

Velké chvíle, které prožíváme, nesmí být rušeny nedůstojnými výstupy nebo vztáženostmi. Každý stůj na svém místě! Každý v okruhu své působnosti a dle sil svých pracuj ku zdatu našeho Československého státu.

Brno, 29. října 1918.

Okresní Národní Výbor.

TIŠEK A. ČESKÉHO V BRNO.

Zdroj: *Minulost Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2004, 7, s. 137

Příloha č. 8: Sbírka pro nezaměstnané

Národní a demokratická pospolitost

přikazuje nám všem, abychom pomohli svým spoluobčanům trpícím v důsledku nezaměstnanosti nouzí a nedostatkem. Trpí bez své viny již několik roků a jejich situace je často zoufalá. - Dobrou vůlí mohl by býti částečně zmírěn jejich trpký osud.

Přispějte na sbírky ve prospěch

nezaměstnaných

ve dnech 14., 15. a 16. února 1935

Poskytněte podle své možnosti peníze, potraviny, šatstvo nebo palivo. Jsme přesvědčení, že nám neodmitnete ani tentokráte svou pomoc.

Městská rada v Berouně,
dne 12. února 1935.

Starosta:
Adolf König v. r.

1935. ÚNOR 1935 BEROUN

Zdroj: TOŠNEROVÁ, Marie a kolektiv: *Beroun*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 284

Příloha č. 9: Pokyny při leteckém poplachu

Okresní úřad v Berouně

V Berouně 17. prosince 1940.

Pokyny pro chování se při leteckém poplachu.

VYHLÁŠKA

Zazní-li návěští „Letecký poplach“, t. j. stoupající a klesající - kolísavý (kvilivý) tón sirény, počne-li střelba protiletecké dělostřelctvo, nebo objeví-li se letadla vypouštějící osvětlovací tělesa, která vyvíjejí velmi intenzivní světlo, provedou se tato opatření:

- 1) V budovách:

Všechny osoby v budovách — v bytech, úřadovnách, obchodech, divadlech, hostincích, čekárnách, zábravních místnostech a p., odejdou ihned do protileteckého, po ruce jsoucího krytu (do sklepa). Povinnost odebrat se do krytu se nevztahuje na osoby, jejich zdravotní stav to nedovoluje a na jejich ošetřovatele.

Před odchodem do krytu proveďte podle možnosti tato opatření:

  - a) podniky, obzvláště krámy, uzamkněte,
  - b) okenice, rolety, žaluzie stáhněte a uzavřete, okna úplně otevřete a zajistěte. Při tom však se neprohřešte proti povinnosti zatemnění, neboť právě v tomto okamžiku může být každý světelný paprsek příčinou shození pum. Je tedy v nejvladnějším zájmu každého jednotlivce zachovat v tomto případě co nejpřísnější kázeň. Všechny dveře uzavřete! Domovních vchodů nezamykejte!
- 2) V krytu:

V krytu nekuřte, nerozsvěcujte otevřená světla! Zbytečně nářadí do krytu s sebou nenoste! Další chování určí pořadatel, domovní hlídka nebo ten, kdo je pověřen dozorem v úkrytu.
- 3) Na ulici:

Každý, koho zastihne letecký poplach na ulici, náměstí, v sadu atd., vyhledá nejbližší veřejný protiletecký úkryt, nebo použije jiných úkrytových možností v budovách.

Ulice, náměstí, sady atd. musí být po vyhlášení leteckého poplachu obecněstvem ihned vyklizeny, nikdo se nesmí zdržovat mimo budovy.

Všecká vozidla zastavte a postavte tak, aby nepřekážela volnému průjezdu! **Zákaz parkování neplatí** po dobu leteckého poplachu.

Stavění vozidla není dovoleno:

  - a) v úzkých uličkách a v nepřehledných částech a v ostrých zatáčkách ulic,
  - b) v menších vzdálenostech než 10 m před a za hydranty, studněmi, pumpami a jakýmkoliv místy odběru vody, mosty, křižovatkami a vyústěními ulic, vchody k nemocnicím, ošetrovnám a záchranným stanicím. Tato vzdálenost 10 metrů se měří u křižovatek a vyústění ulic od rohu, kde se sbíhají okraje jízdní dráhy,
  - c) před vjezdem a výjezdem na pozemky, dále u vchodů k veřejným protileteckým úkrytům.

Motorové vozy, motorová kola s přívěsnými vozíky zastavte co nejdále na volných místech a pokud to není možné, na pravém okraji jízdní dráhy! Motorová kola bez přívěsných vozíků zastavte na okraji chodníku, přilehlém k jízdní dráze!

Povozy s tažnými zvířaty a zvířecí transporty zahnou, pokud nebudou moci dosáhnouti nějakého blízkého nouzového přístřeší pro zvířata, do postranních ulic. Povozy zastavte na pravém okraji jízdní dráhy! Tažná zvířata vypřáhněte a podle možnosti krátce přivažte ve dvorech, u stromů a pod., nikdy však na místě odběru vody! Z nouze mohou být zvířata ponechána i u pevně zabrzděných vozů. Na vozech naložená zvířata nevykládejte, nýbrž je k nim pevně přivažte! Odpřažená a na vozech naložená zvířata podle možnosti přikryjte! Jízdní kola opřete o domovní stěny, stromy, svítilny a dobře uzamkněte! Ruční vozíky postavte na okraj chodníku, přilehlém k jízdní dráze!

Křižovatky vždy ponechte volné!
- 4) Chování složek protiletecké ochrany po odvolání poplachu:

Letecký poplach bude pro obyvatelstvo vždy zrušen odvolacím znamením - vysoký nepřetržitý tón sirény.

Po odvolání poplachu se provede toto:

  - a) protiletecký kryt opustíte na příkaz domovní hlídky nebo toho, jenž byl pověřen dozorem nad protileteckým krytem. Leteckým poplachem přerušena činnost — zaměstnání a doprava se ihned obnoví;
  - b) při podezření neb zjištění bojových látek podejte bezpečnostním orgánům, hlídce LS nebo veliteli protiletecké ochrany přesné hlášení. Totéž platí i o případech, ve kterých utrpěly potřebné předměty — potraviny, krmiva a pod. — následkem jakéhokoliv vlivu leteckého útoku na své použitelnosti.
- 5) Rozkazy vydává velitelství LS.

Provádějí je bezpečnostní orgánové, dozorní orgánové LS, velitelé domovních hlídek LS a hlídek veřejných protileteckých krytů.

Všech pokynů a rozkazů těchto orgánů vždy bezpodmínečně uposlechněte!

Okresní hejtmán,
rada politické správy:
JUDr. K. Krpálek v. r.

Zdroj: *Minulostí Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2005, 8, s. 216

Příloha č. 10: Proměny berounského náměstí

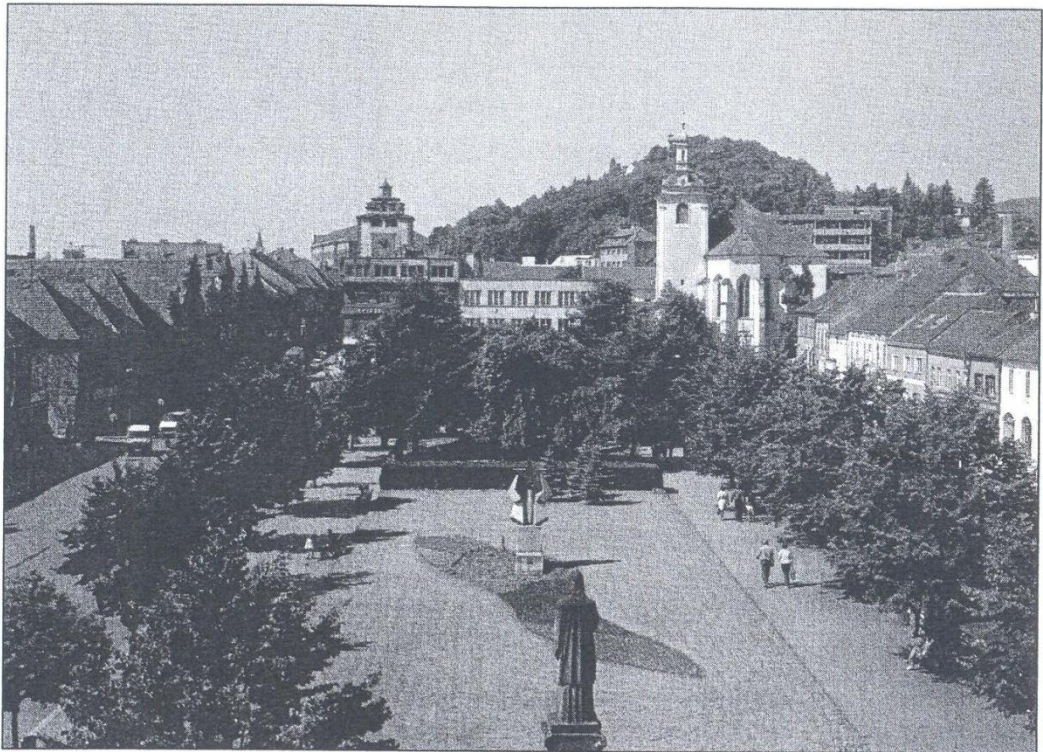
*Nahoře:
Náměstí koncem
19. století*

*Uprostřed:
Náměstí v roce
1910*

*Náměstí kolem
roku 1935*

Náměstí v roce 1980

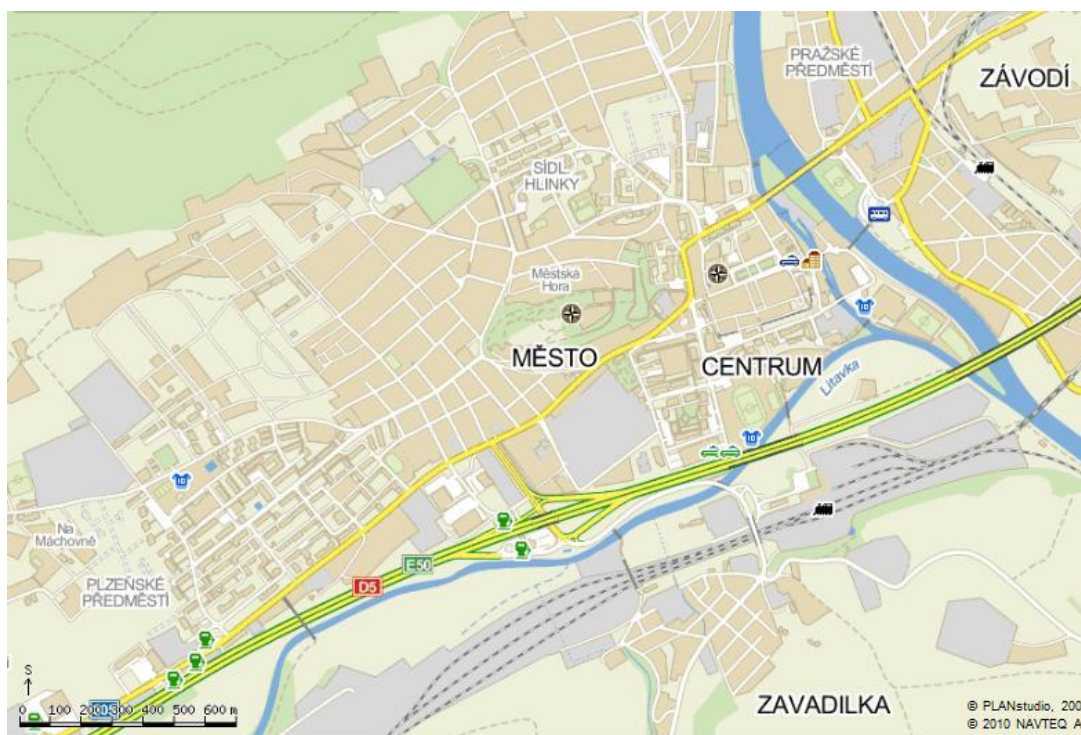
Náměstí v roce 2004

Zdroj: *Minulost Berounska*. Beroun: Státní okresní archiv, 2004, 7, s. 303-304

Příloha č. 11: Mapy Berouna

Zdroj: <<http://maps.google.com/>> [2011-03-21]

Zdroj: <<http://mapy.cz/>> [2011-03-21]